

Onsdagen den 19 mars

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Onsdagen den
19 mars 1975

---

*De homosexuellas
familjerättsliga
ställning*

§ 1 De homosexuellas familjerättsliga ställning

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 8 med anledning av motion om de homosexuellas familjerättsliga ställning.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Uppskattningsvis finns det i dag minst 300 000 homosexuella i Sverige. De representerar en sedan urminnes tid grovt diskriminerad minoritet i det svenska samhället. Längre var homosexuellt umgänge ett brott enligt svensk lag. Ännu på 1950-talet drevs i den borgerliga välanständighetens namn en skoningslös hets i massmedia mot homosexuella.

Mycket långsamt har denna grova intolerans vikit tillbaka. Vid 1973 års familjerätsreform glömdes de homosexuella fortfarande bort. I mängd stod ledamöter av företrädesvis borgerliga partier upp här i kammaren och höll sentimentala tal om kärlek mellan man och kvinna och om äktenskapet som den normala och naturliga samlevnadsformen, basen för samhällets bestånd. I sin grova tanklöshet fattade man inte, att detta var en diffamering av de hundratusenden vars samlevnad med en partner av samma kön därmed indirekt klassificerades som mindre normal och mindre naturlig.

Men 1973 hände också något positivt. Vpk hade i motion krävt att samlevnadslagstiftningen skulle gälla också för homosexuella. Detta bifölls inte, men lagutskottet gjorde ett värdefullt uttalande enligt vilket homosexuell samlevnad var en från samhällelig synpunkt fullt acceptabel samlevnadsform. Detta positiva yttrande representerar faktiskt en symbolisk milstolpe. Det var första gången ett svenskt statsorgan erkände de homosexuellas rätt.

Med stor tillfredsställelse noterar vi från vpk också dagens aktuella yttrande från lagutskottet, att de familjelagssakkunniga skall lösa frågan om lagstiftning till stöd för homosexuella samlevande. Att vi så envist har motionerat i saken berodde på det negativa yttrande som justitiedepartementet gav ännu den 16 november 1973 och i vilket det hette att "familjelagssakkunniga har till uppgift att syssla med de vanliga äktenskapen och deras problem, att de sakkunniga har ett besvärligt arbete framför sig och att det inte skulle vara särskilt lämpligt att anförtro åt dem att utreda diverse samlevnadsproblem som rör de homosexuella

Onsdagen den
19 mars 1975

*De homosexuellas
familjerättsliga
ställning*

men som har ganska ringa samband med de sakkunnigas egna huvuduppgifter”.

Att denna statsrådet Lidboms kategoriska uppfattning icke längre håller är givetvis föranlett av lagutskottets agerande. Utskottet förtjänar en eloge för detta.

Men när nu homosexuell samlevnad står inför segern att erkännas i svensk lag, bör detta genombrott vara oss en erinran om all den förljugenhet och diskriminering som på så många andra områden drabbar de homosexuella av båda könen. Vi kan peka på att inom militärapparaten den uppfattningen utbredds att de homosexuella är säkerhetsrisker och att detta godtages av riksdagens justitieombudsman i skrivelse den 25 januari 1973. Vi kan erinra oss att brottsbalkens 6 kap. 4 § kriminaliserar homosexuellt umgänge i åldersklasser, där heterosexuellt umgänge alltid varit legaliserat. Vi kan erinra oss att socialstyrelsens klassifikation över svenska sjukdomar hänför homosexualiteten under rubriker som ”sexuella anomalier” och ”mentala rubbningar”. Vi kan erinra oss att skolöverstyrelsen utbreder den totalt ovetenskapliga s. k. förförelseteorin på ett för homosexuella lärare djupt kränkande sätt. Vi kan gå till Svensk Uppslagsbok och under rubriken Homosexualitet finna en fullständig uppsjö av felaktiga påståenden om homosexualitet och en grovt förolämpande karakteristik av homosexuella personer.

Det är tid att göra upp med detta. Ty homosexualitetens problem ligger inte hos de homosexuella. Det ligger uteslutande i samhällets falska inställning och fördomar. Det är sin egen sjukdom samhället ger uttryck för i diskrimineringen av de homosexuella.

Samhällets skuld till de homosexuella är mycket stor och den är tusen år gammal. Lagutskottets betänkande nr 8 år 1975 är en liten, liten avbetalning. Det återstår mycket innan de homosexuella blir accepterade för vad de är och kan i fullt mått göra det enda förnuftiga – att leva upp till sin homosexualitet. Vi måste därför snarast gå vidare för att nå det fullständiga likaberättigandet – det tillstånd på detta område som är det enda som anstår vårt kultursamhälle.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Eftersom Jörn Svensson inte ställde något yrkande kan det måhända förefalla onödigt att jag tar till orda. Men jag vill gärna notera herr Svenssons uppskattande ord om lagutskottets betänkande nr 8 och om vår behandling av motsvarande fråga under fjolåret.

Jag har här ingen anledning att gå in på Jörn Svenssons värderingar i sammanhanget. För oss i lagutskottet är det tillräckligt att jag säger att de fördomar som fortfarande kan leva kvar på detta område har man från samhällets sida anledning att försöka arbeta bort, och det är vår uppfattning att detta i vad gäller de lagtekniska förutsättningarna lämpligen bör göras av familjelagssakkunniga. I utskottet hade vi också vid behandlingen av detta och följande ärende på förordragningslistan den fördelen att vi inför utskottet hade möjligheter att ställa frågor direkt

till den utredningens företrädare, och det stod då klart att utredningen icke kommer att dra sig för att behandla även de frågor som hör samman med de homosexuellas sammanboende i former som har vissa likheter med äktenskapliga och andra sammanboendeformer.

Herr talman! Med anledning av vad som förevarit skall jag nu inte uppehålla mig vidare vid detta ämne utan nöjer mig med att yrka bifall till laguskottets hemställan i dess betänkande nr 8.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 2 Reglerna om underhållsbidrag, m. m.

Föredros laguskottets betänkande nr 9 med anledning av motioner om översyn och ändring av familjelagstiftningen m. m.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag ber att helt kort få kommentera frågan om underhållsbidragen, som tas upp i några motioner.

I sin 1973 redovisade principiella syn på familjerättsfrågorna förklarade sig vpk vara anhängare av en restriktiv syn när det gällde utdömande av underhållsbidrag till make. Det kan tyckas i och för sig vara en vällovlig strävan att söka skydda en make som i äktenskapet undanhållits yrkesutbildning och därför vid en separation har kommit i ett svårt läge. Det är naturligtvis också vällovt att söka hävda barnets intressen i ett underhållssammanhang. Det fanns en tid när detta grovt försumrades i samhället.

Men numera finns det också skäl att varna för alltför påtagliga strävanden att lägga underhållsbördor på den andra maken och föräldern. Vi vet att en separation många gånger leder till allvarliga påfrestningar såväl psykiskt som ekonomiskt. Vi har därför anledning att i sammanhanget uppmärksamma de underhållsskyldigas problem. De underhållsskyldiga har alltför länge betraktats som vällovt byte för strävan att ta ut underhåll. I många fall har en orimlig underhållsbörda verkat starkt ekonomiskt nedtryckande och bidragit till den frånskildes sociala misär. Vi har anledning uppmärksamma detta förhållande, bl. a. av det skälet att en gradvis förändrad domstolspraxis i vårdnads mål så småningom kommer att leda till att allt fler fäder blir vårdnadshavare. Detta betyder att mödrarna – ofta lågavlönade – blir underhållsskyldiga för barnen. Underhållsskyldigheten kommer då att drabba en redan i många sammanhang diskriminerad part. Detta talar klart för tanken att man gradvis börjar trappa ner de privata underhållen och i allt högre grad betraktar barnkostnader och kostnader för frånskildas utbildning m. m. som en samhällelig, inte en i första hand privat angelägenhet. Det är samhället

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

---

*Reglerna om
underhållsbidrag,
m. m.*

Onsdagen den
19 mars 1975

*Reglerna om
underhållsbidrag,
m. m.*

som bär ansvaret för att frånskilda kvinnor har svårt att hävda sig på arbetsmarknaden. Det är samhället som bär ansvar för att alla barn får en någorlunda likvärdig standard. Då bör samhället akta sig för att i alltför hög grad vältra över sin skyldighet på den många gånger illa ställda kategorin av frånskilda och underhållsskyldiga.

Enligt vår mening är det i dag alltför svårt att i domstolarna få rättelse, när underhållsbidraget har blivit ekonomiskt orimligt att bära. Det är betydligt lättare att höja än att sänka ett underhållsbidrag. Det bör också uppmärksammas att det på detta område förekommer allvarliga avsteg i praxis från vad som varit lagstiftarnas uppenbara avsikt. Enligt lagen skall först barnets behov och därefter föräldrarnas resp. ekonomiska förhållanden beaktas vid fastställandet av underhållsbidrag. I verkligheten tillämpar t. ex. socialmyndigheterna helt andra regler. De använder sig av förgrovade och juridiskt irrelevanta och otillåtliga tumregler. Som flitig åhörare vid tingsrättsförhandlingar i familjemål har jag själv kunnat notera hur lagens klara principer många gånger överges och förhandlingar om underhållsbidrag urartar till ett principiöst schackrande, där domstolen söker välja medeltal mellan oförenliga och var för sig kanske helt orimliga yrkanden. Slutligen bör också noteras den skoningslösa överbudspolitik som inte minst de allmänna advokaterna ibland ägnar sig åt när de tror sig tjäna sporrar på att jaga en underhållsskyldig. De hugger till med helt orimliga belopp utan hänsyn till lagens bokstav och anda och i hopp om att domstolen skall utdöma högre belopp ju högre de begär. Eller vad skall man säga, när en allmän advokat inför Norrköpings tingsrätt begär ett schablonbelopp av 500 kr. i underhåll av en slakteriarbetare, vars behållna nettoinkomst är 1 100 kr.?

Slutligen bör beaktas det svåra problem som den nuvarande skoningslösa och felkonstruerade uppräkningsregeln innebär för de underhållsskyldiga. Det är hög tid att denna revideras, ty den bryter matematiskt sett sambandet mellan underhållsbidraget och den underhållsskyldiges behållna lön.

Till sist vill jag också påtala det här aktualiserade problemet med vårdnadsutredningar. Hela detta system bör enligt min mening i framtiden överges. Man bör välja en helt annan form för att avgöra vårdnadsfrågor, en form där en terapeutisk infallsvinkel väljs i stället för den juridiska konfrontationens form och där framsynt vetenskap får ett ord med i laget i stället för konservativa domare och ibland lindrigt kompetenta socialvårdare.

Herr talman! Jag har velat göra dessa små bemärkningar mot den tänkbara bakgrunden att familjelagssakkunniga som nu arbetar med dessa frågor möjligen då och då läser riksdagens protokoll.

Jag har inget yrkande.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Jag skall inte falla för frestelsen att gå in på värderingar av de domar som verkställs i enlighet med nu gällande regler. Däremot

vill jag understryka att vi i lagutskottet har klart för oss att det i samband med behandlingen av andra familjerättsliga frågor finns anledning att ta upp de regler som finns beträffande vårdnad och underhåll.

Men jag har, herr talman, närmast begärt ordet för att göra några allmänna reflexioner om de olika problem som behandlas i lagutskottets betänkande och som har tagits upp i ett antal motioner med flera olika yrkanden. I dessa motioner har behandlats frågor angående bodelning, vårdnad och underhåll – som herr Svensson i Malmö nyss var inne på – och förslag om utredning angående ändrade arvsregler. Slutligen har i en motion tagits upp ett resonemang beträffande ATP-poäng för makar.

Beträffande möjligheterna att få en bouppteckning till stånd redan vid den s. k. betänketidens början säger utskottet på s. 14 att flertalet av de reformer som föreslås tillhör den grupp av frågor som ingår i den senare etappen av familjelagssakkunnigas utredningsarbete. Utskottet vill därför inte nu göra några värderingar.

Vad bodelningsfrågorna i övrigt beträffar har utskottet framhållit att vissa av motionärernas önskemål redan med gällande lagstiftning kan tillgodoses, och därför avstyrker vi motionerna i denna del.

Vad gäller frågan om vårdnad och underhåll är det riktigt, såsom här har sagts, att denna ingår i familjelagssakkunnigas uppdrag. Jörn Svenssons förhoppning att denna utredning skulle läsa riksdagens protokoll delas självfallet av utskottsordföranden, i den mån utredningen läser även lagutskottets betänkande.

Vad slutligen arvsreglerna beträffar har dessa inte berörts i diskussionen, och det finns därför ingen anledning för mig att gå in på dessa. Detsamma gäller frågan om delad ATP-poäng för makar.

Herr talman! Med stöd av det anförda ber jag att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Klassning av den s. k. sjukhussjukan som yrkessjukdom

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 7 med anledning av motioner om vissa yrkesskadeförsäkringsfrågor.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 7 behandlas en motion av mig m. fl. i vpk rörande den s. k. sjukhussjukan. Vi har hemställt om sådan ändring i yrkesskadeförsäkringslagen att stafylokockinfektioner för all sjukhuspersonal klassas som yrkessjukdom.

Utskottet säger i sitt betänkande över motionen att den aktualiserade frågan är föremål för utredning inom yrkesskadeförsäkringskommittén,

Onsdagen den
19 mars 1975

*Klassning av den
s. k. sjukhussjukan
som yrkessjukdom*

vars arbete väntas bli avslutat under innevarande år. Enligt vad utskottet erfar är det kommitténs avsikt att föreslå att skada genom smitta av resistent stafylokocker skall hänföras till yrkesskada. Med detta avstyrker utskottet motionen 203.

Jag måste väl ändå kunna tolka betänkandet så att utskottet är helt överens med motionärerna beträffande motionsyrkandet och att det skall leda till ett positivt konkret förslag, alltså i princip ett bifall till motionen. Eftersom utredningens förslag väntas föreligga under innevarande år finns det ingen reservation till betänkandet. Men jag vill ändå ha sagt att det inte är tillräckligt att stafylokockinfektioner klassas som yrkessjukdom. För många som smittas får sjukdomen så svåra konsekvenser att de inte kan återgå till sitt arbete. Sjukdomen innebär för alla som drabbas både fysiska och psykiska lidanden. Därför är det viktigt att den förebyggande verksamheten beaktas och att hygieniska förhållanden som motverkar spridandet av smitta skapas. Ekonomiska besparingsskäl som motivering för minskad renhållning kan inte godtas. Kommersiella intressen får inte vara avgörande vid inköp av hygieniska artiklar och materiel. Sjukhuspersonalen vill inte vara försöksobjekt för införande av olika tvätt- och rengöringsmedel med ökad risk för eksem och allergier.

Utbildning och information om vikten av hygien till alla yrkeskategorier inom sjukvården har en avgörande betydelse för att minska riskerna för smitta.

I Läkartidningen nr 9 i år har sjukhushygienikern vid Karolinska sjukhuset gjort följande kommentar: "Sjukhushygieniska åtgärder i form av förbättrade och standardiserade rutiner, förbättrad personalinformation och övervakning, sjukhushygienikerinflytande vid upphandling av desinfektionsmedel o. d. kan avsevärt sänka riskerna för sjukhusinfektioner hos både patienter och personal. Vi kan registrera sjukhusinfektioner hos personalen och vi kan ersätta dem under sjukdomstiden. Men vill vi förebygga personalinfektionerna skall vi skaffa fler sjukhushygieniker och hygiensköterskor, införa metodböcker och se till att de följs och över huvud taget öka satsningen på sjukhushygienen. Det är av stor betydelse för patienterna men är inte heller betydelselöst för personalen."

I detta, herr talman, vill jag instämma och hoppas att den debatt som förekommit i frågan om sjukhussjukan skall leda till skärpta åtgärder på olika områden.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande

Nr 8 med anledning av motioner om beräkning av sjukpenning

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Anslag till det obligatoriska skolväsendet m. m.

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 4 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till det obligatoriska skolväsendet m. m. jämte motioner.

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Bidrag till driften av grundskolor m. m.)

Regeringen hade i propositionen 1975:1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkten D 8 (s. 158–171) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de i propositionen 1975:1 förordade riktlinjerna för statsbidrag till socialförsäkringsavgift för sjukförsäkringen inom statsunderstödd verksamhet,

2. godkänna de ändringar för statsbidrag som behövdes med anledning av den höjda socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen och som förordats i propositionen 1975:1,

3. godkänna de i propositionen 1975:1 förordade riktlinjerna i vad avsåg särskild undervisning,

4. till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 4 812 400 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:160 av fru Lantz m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att skolstadgans poängsystem beträffande samordnad specialundervisning skulle tillämpas i fråga om stödundervisning åt invandrarbarn i grundskolan,

1975:163 av fru Ingvar-Svensson (c) och herr Rämgård (c), vari hemställts att riksdagen skulle anhålla att regeringen fastställde sådana regler för bidraget till personell assistans för vissa handikappade elever i obligatoriska skolor, att bidraget täckte kommunens faktiska kostnader,

1975:357 av herrar Strömberg i Botkyrka (fp) och Remgård i Falkenberg (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde ändring av skolstadgan 1 kap. 7 § i enlighet med vad i motionen anförts,

1975:518 av herr Bladh m. fl. (s),

129

Onsdagen den
19 mars 1975

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

1975:547 av herr Strömberg i Botkyrka (fp),

1975:548 av herr Strömberg i Botkyrka (fp),

1975:806 av herrar Johansson i Skärstad (c) och Nordin (c), såvitt gällde hemställan att riksdagen hos regeringen begärde att statsbidraget till personell assistans fr. o. m. läsåret 1976/77 inte fördelades schablonmässigt utan på sätt som angivits i motionen efter bedömning av de enskilda elevernas behov av assistans (yrkandet 2),

1975:821 av herr Nordstrandh m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle

1. hos regeringen anhålla om en redogörelse för den försöksverksamhet som bedrivits i anslutning till utredningen om skolans inre arbete i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. hos regeringen anhålla att utredningen om skolans inre arbete gavs i uppdrag att avge en redogörelse för de alternativa försök med resursanvändning som förekommit,

1975:823 av herr Nyhage m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en sådan ändring av läroplan för grundskolan och skolstadgan, att skolstyrelsen i varje kommun ägde besluta hur den enligt nu gällande bestämmelser tilldelade förstärkningsresursen skulle disponeras,

1975:833 av fru Theorin (s),

1975:1369 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde tillsättande av en utredning, vars uppgift skulle vara att omformulera skolsystemets huvudmålsättning och sociala värderingar i enlighet med vad som anförts i motionen,

1975:1394 av fru Nordlander m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att den för grundskolan gällande schablonregeln för tilldelning av statsbidrag till elevassistenter räknat efter visst belopp per elev skulle upphöra och att bidrag skulle utgå att täcka ett faktiskt behov redovisat av varje kommun efter anslagsframställan, vilken regel även borde bli riktmärke för gymnasieskolan,

1975:1395 av herr Nyhage (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag i nästkommande budgetproposition om införande av skolintendenttjänst i enlighet med skolöverstyrelsens utredning,

1975:1396 av herr Nyhage m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen uttalade att på sätt i motionen angivits undervisningsskyldigheten för rektor och studierektor vid grundskolan fastställdes med hänsyn till omfattningen av undervisningen av invandrarelever,

1975:1397 av herr Nyhage m. fl. (m),

1975:1398 av herr Nyhage m. fl. (m), vari hemställt att riksdagen beslutade att försöksverksamhet fr. o. m. läsåret 1975/76 fick bedrivas med finska eller annat invandrarpråk som tillvalsämne vid grundskolans högstadium utöver de i skolstadgan 5 kap. 8 § andra stycket angivna tillvalsämnena samt att 200 000 kr. ställdes till skolöverstyrelsens förfogande för denna försöksverksamhet,

1975:1399 av herr Nyhage m. fl. (m), vari hemställt att riksdagen beslutade att tjänst som huvudlärare skulle finnas för specialundervisningen vid grundskolan samt

1975:1422 av fru Söder (c) och fröken Andersson (c), vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde att invandrarbarn bereddades möjlighet att välja hemspråk som tillvalsämne på grundskolans högstadium.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände de i propositionen 1975:1 förordade riktlinjerna för statsbidrag till socialförsäkringsavgift för sjukförsäkringen inom statsunderstödd verksamhet,

2. att riksdagen godkände de i propositionen 1975:1 förordade riktlinjerna för statsbidrag till socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen,

3. att riksdagen beträffande bidrag till personell assistans för vissa handikappade elever med anledning av motionerna 1975:163, 1975:806 yrkandet 2 och 1975:1394 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. att riksdagen beträffande tillämpning av skolstadgans poängsystem på stödundervisning för invandrarbarn i grundskolan med bifall till motionerna 1975:160 och 1975:357 samt med anledning av motionen 1975:1396 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. att riksdagen beträffande hemspråk som alternativt tillvalsämne på grundskolans högstadium skulle avslå motionerna 1975:1398 och 1975:1422,

6. att riksdagen beträffande slöjdundervisningens delningsbestämmelser skulle avslå motionen 1975:1397,

7. att riksdagen beträffande särskild läromedelspersonal skulle avslå motionen 1975:1395,

8. att riksdagen beträffande förstärkningsresurser skulle avslå motionen 1975:823,

9. att riksdagen beträffande redogörelse för viss försöksverksamhet skulle avslå motionen 1975:821,

10. att riksdagen beträffande skolsystemets mål skulle avslå motionen 1975:1369,

11. att riksdagen beträffande vissa arvodestjänster som institutionsföreståndare och huvudlärare skulle avslå motionerna 1975:518 och 1975:548,

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

12. att riksdagen beträffande arvodestjänst som huvudlärare för specialundervisning skulle avslå motionen 1975:1399,

13. att riksdagen beträffande arvodestjänst som invandrarkonsulent skulle avslå motionen 1975:547,

14. att riksdagen beträffande tillkännagivande av beslut om tillsättning av tjänst skulle avslå motionen 1975:833,

15. att riksdagen godkände de i propositionen 1975:1 förordade riktlinjerna såvitt gällde särskild undervisning för allergisjuka och gravt infektionskänsliga elever,

16. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 samt med avslag på motionerna 1975:1398 och 1975:1422, motionerna såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag, till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 4 812 400 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande hemspråk som alternativt tillvalsämne på grundskolans högstadium av herrar Nordstrandh (m) och Nyhage (m) som ansett att utskottet under 5 och 16 bort hemställa

5. att riksdagen med bifall till motionen 1975:1398 och med anledning av motionen 1975:1422 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

16. att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och motionen 1975:1422 samt med bifall till motionen 1975:1398, motionerna såvitt gällde medelsanvisningen under ifrågavarande anslag, till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 4 812 600 000 kr.,

2. beträffande särskild läromedelspersonal av herrar Nordstrandh (m) och Nyhage (m) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1395 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande förstärkningsresurser av herrar Nordstrandh (m) och Nyhage (m) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:823 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört angående delegering av beslutanderätten,

4. beträffande viss försöksverksamhet av herrar Nordstrandh (m) och Nyhage (m) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen beträffande kompletterande redogörelse för viss försöksverksamhet med bifall till motionen 1975:821 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande skolsystemets mål av fru Lantz (vpk) som ansett att

utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1369 hos regeringen skulle an hålla om tillsättandet av en utredning beträffande skolsystemets mål,

6. beträffande arvødestjänst som huvudlärare för specialundervisningen av herrar Nordstrandh (m) och Nyhage (m) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen beträffande arvødestjänst som huvudlärare för specialundervisningen vid grundskolan med bifall till motionen 1975:1399 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anført,

Vid denna punkt hade avgivits särskilda yttranden

1. beträffande sløjdundervisningen av herrar Nordstrandh (m) och Nyhage (m),

2. beträffande institutionsföreståndare i grundskolan av herrar Nordstrandh (m) och Nyhage (m).

Punkten 2 (Särskilda åtgärder på skolområdet)

Regeringen hade under punkten D 9 (s. 172–173) föreslagit riksdagen att till Särskilda åtgärder på skolområdet för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:356 av fru Nordlander m. fl. (vpk), vari hemstälts att riksdagen till Särskilda åtgärder på skolområdet för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 60 000 000 kr.,

1975:538 av herr Nordstrandh m. fl. (m), vari hemstälts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande ytterligare medel till Särskilda åtgärder på skolområdet under budgetåret 1975/76 samt

1975:1361 av herrar Fälldin (c) och Helén (fp), vari hemstälts att riksdagen skulle

1. till Särskilda åtgärder på skolområdet anvisa ett i förhållande till budgetpropositionen med 20 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 50 000 000 kr.,

2. begära att skolöverstyrelsen skulle inkomma med förslag till eventuellt tilläggsanslag när medelsbehovet under anslaget kunde bedömas mera slutgiltigt,

3. besluta att utvidga anslagets användningsområde i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 samt med avslag på motionerna 1975:356 och 1975:1361 yrkandet 1 till Särskilda åtgärder på skolområdet för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.,

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

2. att riksdagen beträffande ytterligare medel till särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1975/76 med bifall till motionen 1975:538 och med anledning av motionen 1975:1361 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
3. att riksdagen beträffande en utvidgning av anslagets användningsområde skulle avslå motionen 1975:1361 yrkandet 3.

Reservationer hade avgivits

beträffande ytterligare medel m. m. till särskilda åtgärder på skolområdet under budgetåret 1975/76

7. av herrar Larsson i Staffanstorp (c) och Elmstedt (c), fröken Hörnlén (fp) samt herrar Johansson i Skärstad (c) och Karlsson i Mariefred (c) som ansett att utskottet under 1 och 2 bort hemställa

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och motionen 1975:356 samt med bifall till motionen 1975:1361 yrkandet 1 till Särskilda åtgärder på skolområdet för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.,

2. att riksdagen beträffande ytterligare medel till särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1975/76 med bifall till motionen 1975:538 och med anledning av motionen 1975:1361 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

8. av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 1 och 2 bort hemställa

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och motionen 1975:1361 yrkandet 1 samt med bifall till motionen 1975:356 till Särskilda åtgärder på skolområdet för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 60 000 000 kr.,

2. att riksdagen beträffande ytterligare medel till särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1975/76 med bifall till motionen 1975:538 och med anledning av motionen 1975:1361 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

9. beträffande en utvidgning av anslagets användningsområde av herrar Larsson i Staffanstorp (c) och Elmstedt (c), fröken Hörnlén (fp) samt herrar Johansson i Skärstad (c) och Karlsson i Mariefred (c) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1361 yrkandet 3 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Punkten 4 (Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader)

Regeringen hade under punkten D 13 (s. 178-189) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om ansvarsåtagande för staten

vid specialskolans obligatoriska praktiska yrkesorientering.

2. till Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 53 822 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:164 av fru Tillander m. fl. (c),

1975:532 av herrar Mattsson i Lane-Herrestad (c) och Eriksson i Ulfaby (c), vari hemställtts att riksdagen beslutade

1. att utöver den föreslagna nya tjänsten som förskolekonsulent för blinda och synsvaga barn ytterligare en sådan tjänst inrättades,

2. att utöver den föreslagna nya tjänsten som speciallärare/reselärare ytterligare fyra sådana tjänster inrättades,

3. att uppräknat förslagsanslaget till Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader med 367 000 kr. till 54 189 000 kr. samt

1975:1404 av fröken Pehrsson (c) och fru Nilsson i Kristianstad (c), vari hemställtts att riksdagen för budgetåret 1975/76 under anslaget Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader beviljade 70 384 kr. utöver regeringens förslag, så att två nya tjänster som förskolekonsulent för synskadade elever kunde inrättas.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att besluta om ansvarsåtagande för staten vid specialskolans obligatoriska praktiska yrkesorientering,

2. att riksdagen beträffande decentralisering av specialskolans elever m. m. skulle avslå motionen 1975:164,

3. att riksdagen beträffande tjänster som speciallärare/reselärare med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:532 yrkandet 2 beslutade anvisa medel till ytterligare en tjänst,

4. att riksdagen beträffande tjänster som förskolekonsulent med bifall till propositionen 1975:1 samt med avslag på motionen 1975:532 yrkandet 1 och motionen 1975:1404 i denna del beslutade anvisa medel till ytterligare en tjänst,

5. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 samt med avslag på motionen 1975:532 yrkandet 3 och motionen 1975:1404 såvitt gällde medelsanvisningen under ifrågavarande anslag till Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 53 822 000 kr.

Reservation hade avgivits

10. beträffande tjänster som förskolekonsulent av herrar Larsson i Staffanstorps (c) och Elmstedt (c), fröken Hörlén (fp) samt herrar Johansson i Skärstad (c) och Karlsson i Mariefred (c) som ansett att utskottet under

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

4 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 samt med bifall till motionen 1975:532 yrkandet 1 och motionen 1975:1404 i denna del beslutade anvisa medel till ytterligare två tjänster,

att utskottet – vid bifall till hemställan under 4 – under 5 bort hemställa att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och motionen 1975:532 yrkandet 3 samt med bifall till motionen 1975:1404, såvitt den gällde medelsanvisningen under ifrågasvarande anslag, till Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 53 892 400 kr.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Herr talman! Mellan de politiska partierna rådde enighet om införande av den nioåriga grundskolan. En reform på ett så komplicerat område som undervisningens innebär en del vanskligheter. Misstag kan lätt begås och måste därför rättas till efter hand. Förslag om förbättringar har också gjorts och vissa förändringar ägnade att främja skolans undervisning har även skett under de år som gått. Flera av dessa åtgärder har centerpartiet betecknat som mycket angelägna. Jag gör ingen uppräkninng, men av de förslag som blivit bifallna under senare tid ser jag det som mest värdefullt att riksdagen, med anledning av centermotioner, två år efter varandra uttalat som angeläget att de praktiska inslagen i skolans undervisning ökar. Åtgärder med anledning av riksdagens beslut har vi emellertid mycket svårt att spåra i skolan. Får jag uttala den förhoppningen att utbildningsministern snart kan redovisa sådana i enlighet med de intentioner som riksdagen uttalat.

Den kritik som förekommit under senare år har mest riktat sig mot skolans inre arbetsmiljö och ordningen i skolan. Med anledning av motioner i detta speciella ärende, bl. a. från mittenpartierna, uttalade statsutskottet 1970, att utskottet hade "ett starkt intryck av att man på många håll hyser allvarlig oro över brister i skolans arbetsmiljö". På grund av detta uttalande blev SIA-utredningen tillsatt. Utredningen är nu färdig med förslag till åtgärder, men dessa kan knappast föreligga före läsåret 1976/77.

Under tiden som SIA arbetat har ytterligare krav på förbättrad studiemiljö förts fram. Efter en framställning från lärarorganisationerna inom skolan förelade utbildningsministern riksdagen förslag om särskilt anvisade medel på 30 milj. kr. avsedda för särskilda åtgärder för att temporärt förbättra arbetssituationen i skolan. Pengarna till Särskilda stödåtgärder i skolan – förkortat SÄS-pengar – har där använts med mycket gott resultat. Fem konferenser i olika delar av landet anordnade av SÖ, där såväl länskolnämnder som skolans lokala företrädare och personal var representerade, redovisade en mycket positiv erfarenhet av dessa särskilda stödåtgärder. SÖ anmäler vidare i sin petita att man ute i kommunerna anser att dessa extra resurser, som kunnat fritt disponeras och sättas in vid akuta behov, har givit större effekt i den allmänna un-

dervisningssituationen än om elevantalet skulle sänkts med någon elev per klass. Studieresultatet och arbetsron har förbättrats, säger man, vilket bl. a. fått till följd att skolkkningsfrekvensen har minskat. Detta såväl som åtgärder för elevvård och fritidsverksamhet har enligt SÖ gett ett mycket tillfredsställande resultat.

140 kommuner har sökt dessa bidrag. 30 milj. kr. står alltså till förfogande, men summan av de sökta bidragen uppgår till 66 milj. kr. Förra året sökte nämligen kommunerna 54 milj. kr. i personell förstärkning till skolan och 12 milj. kr. till förstärkning av elevvård och fritidsverksamhet, dvs. sammanlagt 66 milj. kr. SÖ tar också konsekvenserna härav och föreslår en fördubbling av anslaget i år till 60 milj. kr.

Utbildningsministern anser emellertid att man fortfarande måste vara snål på detta område, trots att erfarenheterna av medelsanvändningen varit så goda och trots att många kommuner anmäler ett stort behov av medel. SIA:s förslag ligger också i linje med SÖ:s. Ur anslags- och användningssynpunkt skulle jag vilja kalla det ett lill-SIA.

Menar man allvar med att ge undervisningen en bättre chans, då måste en ökning av resurserna ske. Mittenpartierna har i en partimotion föreslagit en höjning av detta anslag med 20 milj. kr. till 50 milj. kr. Vi begär dessutom att SÖ skall inkomma med förslag till ett eventuellt tilläggsanslag när behovet kan ytterligare preciseras. Vi anser nämligen att bidraget även bör kunna användas för stödåtgärder i glesbygdssområdena, alltså utanför storstadsområdena, där det hittills mest har hamnat. Den synpunkten har centern även framfört tidigare år.

Övriga motioner i fråga om detta anslag utgörs av en vpk-motion, i vilken äskas 60 milj. kr., och av en motion från moderaternas – som jag förmodar – utbildningskommitté. I den senare motionen konstateras riktigt nog det angelägna behovet liksom man instämmer i SÖ:s fördubblade anslagsäskande. Man säger sig vidare dela SÖ:s uppfattning om att åtgärderna är betydelsefulla. Där pengarna har använts har resultatet bl. a. blivit en ökad lärartäthet. Uppenbarligen tar dock inte moderaterna konsekvenserna av detta resonemang, utan stannar vid ett godkännande av regeringens 30 milj. kr.

Jag kan gärna erkänna att vi från mittenpartierna hyste förhoppning om ett positivt riksdagsbeslut vid detta tillfälle. Vi trodde nämligen, efter alla de kritiska tal som moderaterna håller om undervisningen i våra skolor både här i riksdagen och inte minst vid möten runt om i landet, att även de skulle vara beredda till en verklighetsbetonad och rejäl satsning för en bättre undervisning. Möjligheten till detta finns säkerligen, eftersom vpk med sin reservation, som ligger mycket nära mittenreservationen, kan förmodas stödja oss i slutvoteringen. Om vi fått moderaterna med oss hade majoritet funnits här i riksdagen för ett anslag på 50 milj. kr. mot regeringens 30 milj. kr.

Herr talman! Uppenbarligen har vi misstagit oss på den reella viljan att ge ett handtag för en bättre undervisning. Moderater och socialdemokrater går nämligen fram i ett gemensamt majoritetsyrkande, vilket

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

innebär att inga nya pengar nu ges till skolan för detta ändamål. Däremot är utskottet enigt om att inför årets tilläggsstat åter pröva frågan om ytterligare pengar. Kanske kan riksdagsledamöterna efter att ha studerat det positiva utfallet av dessa pengars användande, allt i enlighet med SÖ:s rapport som jag här åberopat och rapporter om ett 96-procentigt instämmande från skolans folk, rösta på reservationen om ytterligare 20 milj. kr. till särskilda stödåtgärder i skolan.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationen 7.

Vidare yrkar jag bifall till reservationen 9 innebärande att stödet bör kunna utvidgas till att omfatta även glesbygdskommuner. Där finns nämligen skolproblem av ekonomisk art som det är mycket angeläget att lösa. Jag tänker exempelvis på en kommande utökad skolskjutskostnad och sådana åtgärder som i dessa kommuner hänger samman med en utvidgad elevvård och ungdomsverksamhet.

Låt mig sedan, herr talman, behandla även en fråga vid punkten 4. Det är också en angelägen fråga och gäller tjänster som förskolekonsulenter m. m. för blinda och synsvaga barn. SÖ konstaterar att det nu finns ett större behov av konsulenter för dessa angelägna utbildningsområden för ett tillgodoseende av dessa handikappade barns utbildning i specialskolan. SÖ yrkar på två tjänster. Departementet har inte gått med på mer än en sådan.

I en mittenreservation framhåller vi betydelsen av en förstärkning, och med anledning av motioner av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. samt av fröken Pehrsson och fru Nilsson i Kristianstad föreslår vi riksdagen att två nya tjänster skall inrättas. Merkostnaden blir i detta fall inte större än 70 000 kr.; det är säkert väl använda pengar.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 10 vid punkten 4.

Herr NORDSTRANDII (m):

Herr talman! Till innevarande års riksdag väcktes i samband med budgetpropositionen något över 200 motioner som nu ligger för behandling i utbildningsutskottet. Det är fler motioner än som någonsin tidigare har remitterats till något utskott i samband med statsverkspropositionen eller som det nu heter budgetpropositionen.

En lång rad av dessa motioner rör grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildningen, som vi här har uppe till behandling. Nu är att märka att de motioner som vi diskuterar i dag är sådana som har samband med budgetpropositionen, dvs. som rör pengar på ett eller annat sätt. Motioner av mera principiell och övergripande karaktär kommer inte upp till behandling i dag. De finns alltså inte med i det betänkande som vi nu sysselsätter oss med utan kommer senare. De motionsyrkanden från moderata samlingspartiet som har denna mera principiella och övergripande karaktär, exempelvis av typen krav på läroplansrevision eller krav på förnyat övervägande om förhållandet mellan teori och praktik i undervisningen i grundskolan – om jag får uttrycka mig så enkelt – får således anstå.

Det var intressant att höra herr Larsson i Staffanstorp tala om de praktiska inslagen i undervisningen i grundskolan som en fråga som centerpartiet, sade han, har drivit med frenesi de senaste två åren. Jag betvivlar inte att man drivit den frågan med frenesi, även om jag inte märkt så mycket av det, men kravet på praktiska inslag i undervisningen i grundskolan från moderata samlingspartiets sida är lika gammalt som grundskolan och dess läroplan. Vi är tacksamma för att centerpartiet nu har stigit på vagnen effektivt.

Låt mig säga några ord om anslaget för särskilda åtgärder på skolans område, den s. k. SÅS-resursen, som herr Larsson i Staffanstorp uppehöll sig utförligt vid med en hel del snärtar åt moderata samlingspartiet. I den här frågan har utskottets majoritet samlats kring en motion av mig och några medmotionärer. Jag vill på åtminstone en punkt instämma med herr Larsson i Staffanstorp, nämligen i det avseendet att erfarenheterna av nämnda resurs är mycket goda. Den här resursen har otvivelaktigt, där den satts in, bidragit till att förbättra både studieresultaten och arbetsron i skolorna, och det har förvisso varit väl använda pengar.

I budgetpropositionen föreslås SÅS-resursen att för budgetåret 1975/76 utgå med 30 milj. kr. Propositionen lämnar ingen möjlighet öppen att öka detta belopp – inte ens om det skulle visa sig att de redovisade behoven når upp till en sådan storleksordning att de 30 miljonerna inte alls räcker till för att avhjälpa bristerna vid de drabbade skolorna.

Den som nu vill att verksamheten skall kunna vidgas, om det visar sig nödvändigt och utomordentligt välbehövligt, har två vägar att gå. Antingen ökar man, för att vara på den säkra sidan, omedelbart beloppet. Det har mittent gjort, som tydligen har pengar över att satsa genast, innan behoven är exakt kända och innan de är redovisade. Eller också ger man regeringen bemyndigande och åläggande att lägga fram förslag om ytterligare medel på tilläggsstat när medelsbehovet säkert kan överblickas och avsevärt överstiger vad som förutsetts – det kan inte få röra sig om endast en obetydlig differens.

Den vägen har utskottsmajoriteten, dit vi moderater hör, gått. Behövs mer pengar och det kan styrkas, anslås också medel. Personligen tror jag att det kommer att bli nödvändigt med mer pengar. SÅS-resursen är det bästa som på länge vederfarits det problemfyllda grundskolans högstadium har det sagts från lärarhåll, där initiativet en gång togs – det är bäst att jag säger det; annars säger väl herr Larsson att det togs av centerpartiet.

Reservationen 6 och det särskilda yttrandet nr 2 tar upp det kära ämnet huvudlärare och institutionsföreståndare, som SIA-utredningen har fört åt sidan genom att deklarerat, utan övertygande argument, sin negativism mot dessa befattningshavare och det arbete de utfört och utför i skolan. Om dem och deras betydelse skall det tydligen vara tyst tills SIA resulterat i en proposition. SIA:s öde har emellertid inte mycket att göra med huvudlärare och institutionsföreståndare. De behövs vare sig SIA-skolan blir verklighet eller i stort sett endast en tankekonstruktion. Inte minst

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

viktigt är inrättandet av huvudlärartjänster inom specialundervisningen. Det finns en motion om den saken.

De arbetsuppgifter som huvudläraren i ett enskilt ämne har, t. ex. att ansvara för den pedagogiska planeringen, lämna övriga lärare råd och anvisningar, ta sig an mindre erfarna kolleger – sådana finns det gott om – initiera fortbildning m. m., finns i minst lika hög grad inom specialundervisningen. En huvudlärare är och förblir en klar förstärkning trots SIA.

En aning patetisk är, för att övergå till ett annat ämne, den socialdemokratiska motionen om att riksdagen skall uttala sig för att systemet med arvoderade institutionsföreståndare i grundskolan även skall – vilket nu inte är fallet – omfatta ämnena hemkunskap, teckning, trä- och metallslöjd samt textilslöjd på samma villkor som nu gäller för andra ämnen. Så motionerades från samma håll också i fjol. Man nöjde sig emellertid då med att avspisas med hänvisning till SIA, medan – märk det – vi moderater reserverade oss. Vi hade motionsvis framfört samma uppfattning och vi gick för vår del från ord till handling, om nu en reservation kan betecknas såsom en handling – i varje fall är den väl mer än att inte göra någonting alls.

Samma socialdemokratiska motion har dykt upp även i år. Motionärerna låter sig åter nöja med samma hänvisning till prövningen av SIA-förslaget. Hur länge skall detta spel fortsätta, frågar man sig. Ett spel för vem? För galleriet möjligen. De initierade torde begripa bättre.

Vi moderater framförde 1974, såsom deklarerar i det särskilda yttrandet nr 2 i detta betänkande, reservationsvis att systemet med arvoderade institutionsföreståndare vid grundskolan borde utvidgas omedelbart till att omfatta även ämnena gymnastik, hemkunskap, musik, teckning, textilslöjd samt trä- och metallslöjd. Vi har fortfarande den uppfattningen att detta skall ske utan hänsyn till de öden som kan väntas övergå SIA. Vad som än sker med skolan kommer denna typ av institutionsföreståndare att behövas. Jag skall gärna illustrera detta i den fortsatta debatten.

Slutligen vill jag säga ytterligare några ord om SIA-utredningen, nu om dess roll såsom utvärderare. SIA har som bekant bedrivit en del försöksverksamhet. Utvärderingen av denna försöksverksamhet får emellertid bedömas såsom tämligen bristfällig, vilket vi har påvisat i motionen 821, bl. a. under återopande av två pedagoger från Göteborg vilka på uppdrag av SIA har granskat försöksverksamheten. Även lärare och skolledare som har deltagit i försöken efterlyser en utvärdering.

Härtill kommer att alternativa former av resursanvändning har prövats vid flera skolor. Erfarenheterna uppges genomgående ha varit goda. Tyvärr finns inte underlag för en bedömning av dessa uppgifter i förhållande till SIA:s erfarenheter. Remissinstanserna, som just nu arbetar som bäst, tar alltså ställning till SIA:s förslag utan att kunna kontrastera dessa mot slutsatser dragna ur ett annat samtidigt material. Det kan man inte göra någonting åt i det skede som remissförfarandet nu har ingått i.

Däremot kan man kräva att riksdagens definitiva beslut så småningom baseras på ett fullständigare underlag, och det är detta vi eftersträvar att få fram.

Det bör inte vara omöjligt för SIA – utredningen har ju ännu inte upplösts – att lägga fram en kompletterande redogörelse för och utvärdering av sin försöksverksamhet. Samtidigt skulle utredningen kunna inhämta uppgifter om och lämna redovisning av de försök med andra former av resursanvändning som bedrivits vid en rad skolor. Det skulle ge ett bättre underlag för att bedöma och ta ställning till SIA:s förslag. *Audiatur et altera pars*, heter det så vackert på latin, för att nu begagna detta förlegade språk – även den andra parten må höras.

Det räcker inte med att, som utskottsmajoriteten gör, hänvisa till att kommunerna efter varje försöksår till utbildningsdepartementet överlämnat särskilda redovisningar av de olika försöken. Att det har skett vare mig främmande att betvivla, men där ligger de och hanteras av departementet efter behag. Vad vi efterlyser är dels en fullständig utvärdering av försöken, dels en sammanställning för en bredare opinion än den strimma som finns i kanslihuset.

Det räcker inte heller med att hänvisa till en särskild arbetsgrupp inom skolöverstyrelsen, som uppges utvärdera en del av den försöksverksamhet som bedrivs på de s. k. SÅS-pengarna. Dels begränsar sig gruppen, efter vad jag kan förstå – och det framgår också av utskottsbetänkandet –, till vissa kommuner, dels torde det finnas försöksverksamhet som inte bygger på nyssnämnda pengar men som ändå måste in i bilden.

Herr talman! Jag ber att för min del få yrka bifall till reservationerna 4 och 6. Herr Nyhage kommer senare att belysa övriga reservationer som avgivits av honom och mig.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkande nr 4 behandlar en hel rad ärenden inom grundskolesektorn. I flera avseenden berörs problem som anknyter till utredningen om skolans inre arbete. Detta har också medfört att utskottet i sitt betänkande gång efter annan hänvisat till att remissarbetet med SIA-utredningen just pågår och därför menat att man inte velat föregripa resultatet av detta arbete. I princip må det väl vara riktigt att inte gå händelserna i förväg genom delbeslut som rör större sammanhang, men samtidigt vill jag använda tillfället att uttala den förhoppningen att det är sista året vi skjuter upp avgörandet av för skolan vitala frågor under hänvisning till det pågående SIA-arbetet.

Ett par frågor t. ex. som kräver sin lösning gäller uppgifterna som institutionsföreståndare och huvudlärare. Stora summor pengar satsas årligen i skolan på dyrbara inventarier och på förbrukningsmateriel. God hushållning kräver att det finns personal avdelad att ta ansvar för vården av dessa ting. Ännu viktigare synes det mig ändå vara att den pedagogiska tillgång som huvudlärarfunktionen innebär också bevaras för den framtida skolan. Det är min förhoppning att frågan om inrättande av hu-

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

vudlärartjänster för invandrarundervisningen i grundskolan, som aktualiserats från folkpartihåll genom en motion av herr Strömberg, då också får en positiv lösning, även om utskottet i år har avstyrkt motionen i avvaktan på en samlad lösning som en följd av SIA-utredningen.

Utskottet har även behandlat frågan om undervisning i hemspråk för invandrarbarn. Jag delar utskottets uppfattning att det är angeläget att invandrarbarn får möjlighet att i skolan studera sitt hemspråk. Då en sådan kräver vissa utredningar och en arbetsgrupp redan är sysselsatt därmed och väntas avge förslag redan under innevarande år, kan jag dock inte inse att ärendet påskyndas genom något ytterligare beslut i dagens läge.

Däremot anser jag det högst beklagligt att utskottet stannat vid ett anslag på 30 milj. kr. till Särskilda åtgärder på skolområdet. Få åtgärder som vidtagits av skolmyndigheterna på senare år har rönt en sådan uppskattning som initiativet till detta anslag. Det har inneburit ökade möjligheter att sätta in resurser för att lösa problem på lokal nivå som man tidigare saknat medel till. Ju mer erfarenhet man på kommunal nivå kan vinna av sådana möjligheter till problemstyrning av resurser, desto bättre med tanke på att sådana erfarenheter behövs vid utformningen av det slutliga förslag som kan bli det realistiska, sedan SIA-utredningens betänkande stötts och blötts i alla instanser.

Skolöverstyrelsen har också för nästa år åskat en fördubbling av anslaget i jämförelse med vad som utgår innevarande budgetår. Folkpartiet har tillsammans med centern motionerat om en höjning till 50 milj. kr. I utskottsbehandlingen har kommunisterna visat engagemang i samma riktning, medan förvånansvärt nog moderaterna föredragit att tillsammans med socialdemokraterna bilda utskottsmajoritet. Jag beklagar, som sagt, att utskottet inte i sin helhet velat biträda en höjning av anslaget.

Regeringens förslag beträffande konsulent- och speciallärar/reselärartjänster för undervisning av synsvaga barn uppfattar vi från folkpartiets sida som alltför knappt. Skolöverstyrelsens äskanden om två nya tjänster som förskollärare och fem nya tjänster som speciallärare/reselärare för denna kategori av elever har i budgetpropositionen bantats ned till en tjänst av vardera slaget. Vi har från folkpartiets sida ansett detta vara att gå alltför hårt fram, och med tanke på hur viktigt det är att så tidigt som möjligt söka kompensera barn för handikapp – av vad slag det vara må – har vi därför tillsammans med centern reserverat oss för ytterligare en tjänst som förskolekonsulent för synsvaga elever.

I övrigt vill jag uttrycka min tillfredsställelse med att utskottet i år i enighet beslutat föreslå att stödundervisning för invandrarbarn får tillgodoräknas med 0,5 poäng för varje fullt 13-tal veckotimmar undervisning i enlighet med de poängregler som gäller för samordnad specialundervisning. Herr Strömberg kommer att ytterligare beröra denna punkt.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 7, 9 och 10, som är fogade till utbildningsutskottets betänkande nr 4, samt till utskottets hemställan i övriga delar.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Vpk har i motionen 1369 krävt en ny allmän utredning rörande skolväsendets samhällliga huvudmålsättningar. Vi inbillar oss givetvis inte att ett sådant krav skulle vinna något formellt gehör. Vår avsikt i sak är att sätta det svenska utbildningsväsendets innehåll och ideologi under en kritisk debatt. När utskottet mycket formellt och summariskt avfärdar motionen är det givetvis inte bara därför att man är ointresserad av att störa statsapparaten administrativa ritningar med en sådan debatt. Utskottsbetänkandet visar också att man inte i egentlig mening förstått undervisningsväsendets större samhällliga problematik.

Utskottet säger t. ex. att åtskilliga av de värderingar som framförs i vpk-motionen ligger till grund för skolpolitikens nuvarande riktlinjer. Det är just detta sätt att aldrig gå bakom slagorden, att hålla sig på ett rent abstrakt plan, som gör att man aldrig får någon diskussion om verkligheten. Ingen offentlig sektor präglas nämligen i så hög grad av "nyspråk" – "newspeak" för att tala med författaren till 1984, George Orwell – som svensk skoldebatt. Ingen officiell myndighet säger ju t. ex. att skolan är en pluggskola, även om den faktiskt skulle råka vara det. Officiellt säger man givetvis att skolan skall fostra till självständighet och kritiskt tänkande. Ingen säger officiellt att skolan präglas av rektorsvälde. Officiellt säger man att det är en demokratisk skola. Officiellt säger man givetvis aldrig att skolan skapar neuroser – man talar om dess "fostrande" uppgift, dess roll som "stöd" åt hemmen osv. osv. Så länge man har detta officiella språk – ordens döljande kosmetika – får man ingen skoldebatt som förtjänar namnet. Så länge man inte diskuterar skolan i ideologiska och klassmässiga termer kan man aldrig få grepp om dess samhällliga roll. Så länge man bara använder positivt värdeladdade ord kan man ju aldrig gripa om det kontroversiella, det problematiska, det tvivelaktiga, det dubbelbottnade.

Men det är verkligheten bakom det officiella nyspråket, dynamiken och den maktpolitiska situationen i utbildningsväsendet, som vi vill åt med vår diskussion.

Låt mig exemplifiera i litet mer konkret form. Gällande riktlinjer för skolpolitiken talar om att ungdomen skall uppfostras till samverkan och solidaritet. Men samtidigt vet ju alla att skolan framtvingar precis motsatsen. Den framtvingar skoningslös konkurrens, poängjakt, segregeringsmekanismer och social uppsortering av olika slag. Själva det rådande produktionssättet tvingar sina krav på skolväsendet – och skolpolitikerna ger efter, samtidigt som de behåller det sköna talet om samarbete och likställdhet.

Skolan skall skapa utjämning kulturellt mellan olika samhällsklasser, heter det. Men hur ser det ut i förstadsområdena, där den fysiska och sociala planeringen släpar efter nästan ett årtionde i förhållande till befolkningens behov?

Har utskottet sett de provisoriska källarlokalerna där första- och andra-klassarna i Rosengård fick sin första kontakt med den svenska grund-

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

skolan? Visste utskottsledamöterna att det tog flera år innan barnen fick lagad mat? Har de frågat sig hur läroplanen och de fina läromedlen skulle komma till sin rätt i källarutrymmena? Har de frågat sig varför det kunde bli flera hundra platser för litet i ett områdes grundskola, därför att kommunens statistiker inte begrep att invandrabefolkningen och andra nyinflyttade hade högre barnantal per hushåll än befolkningen i andra delar av staden? Har de frågat sig vem sådana brister drabbar? Har de insett att bristerna drabbar arbetarklassens barn, ger dem ett handikapp från början, lägger grunden till en senare utslagning?

Tydligen spelar denna sorts problematik ingen roll i utskottets tänkande. Betänkandet nr 4 rör beviljandet av miljardbelopp för i stort sett hela det obligatoriska skolväsendet. Hade det inte varit skäl att göra åtminstone en summarisk översikt över skolans aktuella resursproblem, över dess bristproblem och de verkningar detta får för innehållet i utbildningspolitiken? Hade det inte varit på sin plats att den högsta politiska instansen i landet diskuterat detta, i stället för att som nu agera som en ren stämpelinstans åt regeringen och skoladministrationen? Var skall annars denna politiska diskussion ske?

Skolan skall fostra till demokrati, heter det. Nåväl, men hur stämmer det med rektorsväldet, hur stämmer det med SIA:s förslag om helt betydelselös position för eleverna i den tänkta bestyrelsen? Hur stämmer det med de former i vilka undervisningen i verkligheten bedrivs dag för dag? Ställer vi de ytliga demokratiska parollerna i relation till att riksdagens justitieombudsman måst förklara vissa rektorers beteenden mot elevernas aktivitet som stridande mot grundlagen, mot rikets tryckfrihetsförordning? Frågar vi oss vilken anda som i verkligheten råder när skoladministratörer inte anser rikets grundlagar behöva tillämpas inom skolans hank och stör?

Skolan skall fostra till kritiskt och självständigt tänkande, heter det. Jag har i skilda sammanhang gjort genomgångar av en hel del kursböcker i samhällslära, ett ämne där det kritiska och självständiga momentet i undervisning och arbete väl kan sägas vara speciellt viktigt. I en av dem talades om hur viktigt det är att ordna deltidsarbete för kvinnor. Är det alltså det som skall läras ut i gymnasiets första ring – att kvinnor bör ha deltidsarbete?

Det talas i en annan bok om att barnen till förvärvsarbetande föräldrar måste få tillsyn. Men varför talar ingen i boken om hur läget verkligen är på det området – hur stor procent som saknar tillsyn? Varför diskuteras inte det problemet, varför diskuteras inte den sociala prioritering som ligger bakom daghemsbristen? Det är ju ett samhälleligt problem som man kunde använda för att illustrera ett förhållande som kunde stimulera till kritiskt tänkande. Av läroboken i fråga framgår över huvud taget inte att det förekommer någon daghemsbrist i Sverige.

I boken finns en tabell över kvinnlig förvärvsverksamhet i olika länder. Men det är bara västländer som redovisas. Hade man tagit med de socialistiska länderna hade de ju redovisat betydligt högre procenttal – och

den stimulansen är man tydligen inte beredd att ge åt elevernas kritiska och självständiga tänkande.

Koncentrationsutredningen har betecknat Sveriges ekonomi som en ur ägandesynpunkt ovanligt högt koncentrerad ekonomi. Men i läroböcker i samhällslära får man veta att storföretagen inte alls dominerar utan att Sveriges ekonomi i hög grad är en småföretagarkapitalism. Med andra ord: förljugenhet, idealisering på en punkt där just en diskussion om kapitalägande och samhällsmakt borde kunna ge utgångspunkt för elevernas kritiska och självständiga tänkande.

Vad skall eleverna få för tanke om kvinnorfrigörelsens problem om det predikas att skillnaderna i yrkesfördelning mellan män och kvinnor beror på att kvinnorna är obenägna att ta vissa yrken, att de helst vill ha lätta och rena jobb? Hur kan man utbreda sådan – om jag får tillåta mig att säga det – smörja och påstå att man ger eleverna en sann verklighetsbild eller en flersidig bild av det moderna samhällets problematik?

Det finns läroböcker i samhällslära som talar om hur viktigt det är att samarbeta kring gemensamma mål på arbetsplatsen, om att företagsledningen måste få information av arbetsledare och fackföreningar om de arbetandes samarbetsförmåga, om hur viktigt det är med hjälpsamhet, om att man skall vara glad och trevlig på sin arbetsplats; uttrycket är ordagrant hämtat från en lärobok. I denna fantastiska bild saknas varje antydning om de arbetandes ständiga kamp för att hävda sig mot utslagning och utnyttjande. Där saknas varje antydning om att det finns ett maktproblem på arbetsplatserna. Där saknas varje tanke på att de anställda skulle ha inflytande. Hela problematiken kring arbetsrätt och makt saknas. Och detta menar man skall hjälpa eleverna till ett kritiskt tänkande.

I en lärobok står det att planerna på att bygga ut kärnkraften är positiva, för de gör oss mindre beroende av de oroliga och besvärliga oljeländerna. Att det finns olika slags synpunkter på energiproblemet, att det finns motstridiga uppfattningar och skilda idéer – det hade ju varit något att redovisa, för det hade gett eleverna underlag för deras självständiga tänkande. Men i stället presenteras en syn som råkar ligga i linje med regeringens och moderaternas aktuella energisyn, hur det nu kan komma sig.

Det är vanligt i läroböcker i samhällslära att det talas om "våra" skogar och "vår" industri – precis som om lärarna och eleverna var med och ägde skogar och fabriker i det här landet. Hade det inte varit bättre att införa i läroboken ett eller annat utdrag ur koncentrationsutredningens betänkande och ge eleverna uppgift att diskutera den däri redovisade maktpolitiska problematiken? Men det gör man inte.

När man läser dessa skildringar, går igenom material om det svenska samhället som nyttjas i skolorna – vad är det då man främst lägger märke till? Det är överslätningen av verkligheten. Det är oviljan att presentera problem. Det är obenägenheten att redovisa skilda och stridiga uppfattningar i kontroversiella frågor. Det är illusionen om att den härskande borgerliga ideologin och dess värdesystem är liktydiga med en objektiv

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

och neutral bild av den samhälleliga verkligheten. Och denna nya idealisering av rådande maktförhållanden, detta ständigt lika harmlösa, allmänt positivt laddade språk – det tror man skall ge upphov till kritiskt tänkande, till självständighet, till förståelse för kontroversiella sidor av tillvaron.

Herr talman! Det har i Sverige förts kulturkamp i 100 år. Den har förts av arbetarklassen och dem som ställde upp på dess sida. Den började med några idealistiska intellektuellas spontant organiserade föreläsningar för arbetare. Den växte till en folkrörelse – en rörelse som inte bara slogs för ekonomiska intressen utan som sökte förbinda arbetarrörelsen med den kritiska, progressiva vetenskapen, med Knut Wicksells, med Gustaf Steffens och med Bengt Lidforss' tänkande och forskning. Den sökte skapa en arbetarnas egen bildningsideologi, den sökte sig en alternativ kultur, den sökte en arbetarkultur som kunde frigöra från den härskande borgerliga kulturen. Man frågar: Vart tog arbetarnas kulturkamp vägen i det svenska skolväsendet av i dag? Var hittar man den i dessa utslätade, harmlösa och oproblematiske läroboksframställningar? Var hittar man den i poängjaktens och neurosernas skola?

Vi kommunister förkastar ingalunda varje avsnitt av dagens svenska skolväsende. Vi är inte alls blinda för de framsteg som frisinnet trots allt gjort inom dess ram. Vi är positiva till många av de experiment som förekommer, t. ex. inom den s. k. samskapsidéns ram. Vi är bestämde motståndare till den kampanj som från höger drivs mot den svenska skolan av i dag.

Men vi ser också den väldiga klyftan mellan läroplanens proklamationer och verkligheten. Vi vill att man på allvar tar upp frågan om rektorsväldet och den auktoritära strukturen. Vi vill att man äntligen får en stor, principiell politisk debatt om utbildningens innehåll och sociala effekter. Det borde för alla med anknytning till arbetarrörelsen vara angeläget att den alternativa kultur- och människouppfattningen äntligen bryter in i skolans värld av borgerliga fördomar, att den unga generationen får se skilda idéer bryta sig mot varandra och att detta blir det klimat som blir rådande – för en kritisk och självständig människa kan ju bara växa ur ett skolsystem där det görs till en metod, från lägsta till högsta årskurs, att närma sig problem genom frågor, genom meningsbrytningar.

Skall skolan vara ett led i det bestående samhällets uppsorteringsmekanismer och arbetskraftsproduktion – eller skall den vara ett led i de hitills undertrycktas kamp för frigörelse? Så står frågan, och den måste besvaras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 5 av Inga Lantz.

Herr NYHAGE (m):

Herr talman! I moderata samlingspartiets partimotion till årets riksdag angående skolutbildningen heter det inledningsvis:

”En förutsättning för att den enskilda människan skall finna sig till rätta i samhället och kunna göra en fullgod insats för sitt eget och det

gemensammas bästa är att hon under ungdomsåren får en utbildning av god kvalitet. Vi vill i begreppet god kvalitet lägga in inte bara kunskap och färdigheter utan även social fostran och förmåga till samverkan. Detta förutsätter en skola som i sin undervisning är inriktad på att hos varje elev ta vara på och utveckla anlag, intressen och förmåga, en skola som sätter individen i centrum men som samtidigt betonar hans/hennes roll i gemenskapen.”

Om dessa mål har det länge rätt enighet i svensk skolpolitik, och de har också varit utgångspunkten för de senaste decenniernas skolpolitiska reformer. Jag vill gärna betona att kvalitetskravet är bakgrunden till samtliga de reservationer och särskilda yttranden som avgetts av herr Nordstrandh och mig själv till det utskottsbetänkande som vi nu behandlar. Herr Nordstrandh har alldeles nyss berört vissa delar därav, och jag vill helt ansluta mig till de synpunkter han här har framfört. Min uppgift är nu att något belysa återstående reservationer och särskilda yttranden.

I reservationen nr 1 föreslår vi en begränsad försöksverksamhet med hemspråk som alternativt tillvalsämne på högstadiet. Dylik försöksverksamhet bedrivs redan i Norrbottens län med finska eller samiska som tillvalsämne, och vi anser i likhet med skolöverstyrelsen att verksamheten också skall kunna få bedrivas i andra delar av landet. Det är som bekant inte bara i Norrbottens län vi har invandrare – de finns över hela vårt land. Det borde därför vara naturligt att här ifrågasvara undervisningsmöjligheter ställs till förfogande oavsett var invandrarna bor någonstans.

Det torde inte råda några skilda uppfattningar om det berättigade i att ge invandrarna undervisning i deras eget hemspråk. Den förekommer ju redan i våra skolor. Vad det här är fråga om är alltså en viss utökning. Invandrarutredningen understryker mycket kraftigt nödvändigheten härav och fastslår bl. a. att alla barn har rätt till sitt modersmål och att skolan måste göra ökade ansträngningar för att erbjuda alla barn möjlighet att utveckla detta. I proposition 26 till årets riksdag angående riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken säger statsrådet Leijon härom bl. a.: ”Jag delar utredningens principiella uppfattning, som också har fått stöd av remissinstanserna. Invandrarbarnen bör i möjligaste mån erbjudas möjlighet att genom åtgärder inom skolsystemets ram bevara och utveckla sin språkliga och kulturella identitet.”

Full samstämmighet råder således uppenbarligen på det här området, och något reellt sakskäl går inte att åberopa mot den utökning av undervisningen i invandrarbarns hemspråk som vi har föreslagit – i all synnerhet som den alltså redan äger rum inom ett län av vårt land!

Reservation nr 2 gäller frågan om inrättande av s. k. skolintendenttjänst vid grundskolan. Departementschefen har nu för fjärde gången avvisat skolöverstyrelsens förslag härom, och utskottsmajoriteten ställer sig också avvisande. Detta sker trots att riksdagen själv tidigare begärt en skyndsam utredning i ärendet.

Skolöverstyrelsen föreslår i sin utredning att tillsynsläraryrket och skolbibliotekariesurserna sammanförs och bildar underlag för inrättande

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

av en ny tjänst, skolintendent, när det gäller läromedelshanteringen vid skolan. att dennes pedagogiska funktioner renodlas, medan sådana funktioner som registrering och distribution överlämnas till annan personal vid skolan. F. n. åvilar samtliga dessa uppgifter tillsynslärare och/eller skolbibliotekarie och/eller huvudlärare med oklar fördelning av ansvaret. Detta förhållande är olyckligt ur såväl pedagogisk som personalpolitisk synpunkt.

I motionen 1395 till årets riksdag har jag anslutit mig till skolöverstyrelsens förslag, som i vida lärarkretsar anses vara ytterst angeläget. Med hänsyn till att inrättandet av skolintendenttjänst innebär betydande förändringar av såväl administrativ som organisatorisk karaktär och direkt påverkar personalförhållandena på skolan har jag föreslagit att konsekvenserna härvidlag måste klarläggas. Det krävs alltså en förberedelse tid, och regeringen bör därför lägga fram förslag i ärendet i nästkommande budgetproposition, så att tjänsten kan inrättas fr. o. m. den 1 juli 1976.

Utskottsmajoriteten åberopar SIA:s betänkande som skäl för att avstyrka framställningen. Man förväntar sig att det av riksdagen år 1972 givna uppdraget skall redovisas i samband med den aviserade propositionen om skolans arbetsmiljö. Enligt vår mening finns dock ingen anledning att ytterligare förskjuta ett ställningstagande i detta ärende. Vi bedömer den ifrågavarande tjänsten vara mycket betydelsefull för skolan och anser det vara viktigt att man där snarast erhåller besked om att den kommer att inrättas. Beslut bör därför fattas i enlighet med vad som föreslås i reservationen.

I reservationen nr 3 föreslår herr Nordstrandh och jag att kommunerna skall ges en vidgad möjlighet att friare använda skolans s. k. förstärkningsresurser. F. n. pågår en försöksverksamhet på det här området, varvid beslut fattas av regeringen. För att underlätta för kommunerna att delta i denna försöksverksamhet föreslår vi att regeringen bör ge skolöverstyrelsen bemyndigande att medge kommunerna bedriva verksamheten.

SIA har i sitt betänkande mycket utförligt behandlat frågan om den friare resursanvändningen. Utredningen säger bl. a.: "Reglerna för resursanvändning bör uppfylla två krav. De bör utformas på ett sådant sätt, att de möjliggör insatser för en god miljö under hela skoldagen samt att de underlättar för en skola att lokalisera insatser till de undervisningsgrupper, där man bedömer behovet störst. Det finns ingen möjlighet att centralt och likformigt över alla skolor och för alla situationer ange en modell för resursanvändning som fyller dessa krav. En riktig resursanvändning kan endast avgöras lokalt på den enskilda skolan och i den enskilda arbetsenheten."

Det torde vara mycket svårt att mobilisera några sakliga argument mot vad SIA-utredarna här enhälligt har anfört. Någon avvikande uppfattning i själva sakfrågan har jag heller inte kunnat finna i de remissvar som jag på skilda sätt haft tillfälle att ta del av. Av egen erfarenhet vet jag också hur värdefullt det skulle vara att ha ökade möjligheter

att sätta in resurserna där de verkligen bäst behövs.

Det finns ingen rimlig anledning att inte underlätta för de kommuner som så önskar att bedriva en verksamhet med en friare resursanvändning. Det förhållandet, vilket utskottsmajoriteten åberopar för sitt avstyrkande, att SIA:s betänkande *f. n.* remissbehandlas, löser verkligen inte dagens problem! Tidigast läsåret 1977/78 torde åtgärder med anledning av SIA:s förslag träda i kraft. På vilket sätt hjälper vi våra elever genom att vänta i ytterligare två läsår? Den frågan vill jag gärna ha ett svar på från utskottsmajoritetens sida.

Slutligen, herr talman, vill jag säga några ord om det särskilda yttrande beträffande slöjdundervisningen som herr Nordstrandh och jag har avgivit.

Skolöverstyrelsen har genomfört en undersökning beträffande delningsbestämmelserna för undervisningen i ämnet slöjd på grundskolans låg- och mellanstadium. Denna undersökning har bl. a. visat, att antalet elever i många slöjdgrupper varit stort, att detta försvårat möjligheterna för en individualiserad undervisning, att det varit svårt att genomföra en integrerad undervisning med slöjd och andra ämnen, eftersom eleverna ofta kommit från mer än en klass, samt att schematekniska problem uppstått på grund av att tre grupper ofta bildats från två klasser.

Det förslag som nu föreligger från utskottet kommer säkerligen att medföra vissa förbättringar. Inget tvivel kan dock råda om att de nyss åberopade svårigheterna i betydande omfattning kommer att kvarstå. Även i fortsättningen kommer t. ex. åtskilliga slöjdgrupper att vara sammansatta av elever från mer än en klass. Endast genom delningsbestämmelser, som ger möjlighet att låta varje slöjdgrupp bestå av elever från enbart samma klass, kan man undvika de svårigheter som skolöverstyrelsen har påvisat i sin undersökning.

I motionen 1397 har vi föreslagit att varje klass med lägst 17 elever skall delas i två slöjdgrupper. Detta är enligt vårt förmenande en riktig princip, som på sikt bör tillämpas. Av kostnadsskäl har vi emellertid *f. n.* inte ansett oss kunna biträda förslaget.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga de av herr Nordstrandh och mig själv avgivna reservationerna.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att beröra den punkt som också herr Larsson i Staffanstorp tog upp, nämligen den som avser särskilda åtgärder på skolområdet. Där finns en reservation av fru Lantz, reservationen 8, som jag redan nu yrkar bifall till.

Det har i motionen ganska utförligt redovisats varför vänsterpartiet kommunisterna har yrkat på ett ökat anslag under denna punkt. Trots att tiden för planeringen för resursernas användande var så kort blev resultatet ändå förvånansvärt positivt, även om inte alla rektorsområden helt lyckades genomföra planerade åtgärder, främst beroende på svårigheter att rekrytera kvalificerad personal på vissa områden.

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Planeringen av extra åtgärder genomfördes i samråd med skolpersonal, elever och föräldrar, vilket innebar att man kunde ta itu med de problem som ansågs mest akuta. När det gällde samarbete med olika sociala myndigheter och organisationer visade det sig att man oftast haft kontakt med fritidsnämnderna. Detta samarbete framhålls som särskilt gott i flertalet kommuner. Fritidsnämnder har engagerat organisationer och föreningar i fritidsverksamheten, både under eftermiddagstid och i anslutning till undervisningen. Det påpekas att även föräldrar i förvänsansvärt hög grad ställt sig villiga att hjälpa till i någon form.

Nästan enhälligt har alla kommuner som fått del av den särskilda resursen för åtgärder på skolområdet, den s. k. SÅS-resursen, deklarerat att detta är det bästa som hänt sedan grundskolan genomfördes. Högt ställda förväntningar har infriats.

När det gäller den personella förstärkningen i Stockholms skolor har för undervisningen 74 % gått till resurslärare av olika kategorier och 26 % till klinikverksamhet samt special- och invandrarundervisning. Vad gäller förstärkningsanordningar för elevvård och fritidsverksamhet har större delen eller 76 % gått till fritidsledare, skolvårdar och administrativ personal.

När det gäller undervisningen har problemet med de stora klasserna under många år debatterats och kritiserats, men ekonomin har lagt hinder i vägen för en minskning. Bara att minska med en enda elev skulle – har det sagts – kosta stora pengar och skulle inte ge något reellt resultat.

Genom att använda resurslärare har många skolor inom ramen för skolstadgan haft möjlighet att göra en uppdelning av klasser för stöd- och gruppundervisning. Det finns skolor som har lyckats minska klassstorleken radikalt och som har begärt att få fortsätta med detta med hänvisning till vunna erfarenheter.

Beträffande frågan om fritidsverksamheten ligger försöksverksamheten helt i linje med de intentioner som SIA-utredningen förespråkar. Med ökade resurser skulle den verksamheten kunna utökas och kritiken som framförts i samband med SIA-utredningen mildras, då föräldrar, lärare och elever genom praktiska erfarenheter får klart för sig vad utredningen innebär.

Att skolorna inte är problemfria är alla medvetna om. Men genom extra åtgärder har skoltrötta elever kunnat få stöd. Skolket har minskat. Lärare som varit färdiga att ge upp har kunnat få hjälp. Nyinflyttade elever med speciella svårigheter har kunnat tas om hand på ett särskilt sätt.

Med vad som nu sagts kan det tyckas att de 30 miljoner som använts har räckt till väldigt mycket, och enligt de redovisningar som föreligger har pengarna använts väl. Men behovet av resurspengar är naturligtvis större. Skolöverstyrelsen har beräknat behovet till dubbla beloppet, 60 miljoner, och det har vpk i sin motion och reservation föreslagit.

Utskottets skrivning är positiv till användningen av s. k. SÅS-pengar men menar att man först när ansökningstiden för extra förstärkning

har gått ut och medelsbehovet lättare kan överblickas bör regeringen – om medelsbehovet avsevärt överstiger vad som förutsätts – lägga fram förslag om ytterligare medel på tilläggsstat för budgetåret 1975/76.

Vänsterpartiet kommunisterna har yrkat på ett fast grundbelopp. Vi menar att detta underlättar planeringen i de lokala skolorna, så att de svårigheter som fanns i samband med resurstilldelningen inte behöver upprepas. Vi har naturligtvis ingenting emot att mera pengar anslås, om behov föreligger, men den skrivning som utskottet har gjort kan enligt vår mening leda till en bristande planering av verksamheten, eftersom man inte vet vilka medel som ställs till förfogande. Vårt yrkande är därför, herr talman, bifall till förslaget om de 60 miljonerna.

Herr JÖNSSON i Arlöv (s):

Herr talman! Utbildningsutskottet tillstyrker i sitt betänkande nr 4 anslag på i det allra närmaste 5 miljarder kronor till det obligatoriska skolväsendet. Det är mer än en tjugondel av statens samlade utgifter.

Trots att det till utskottets betänkande har fogats tio reservationer och två särskilda yttranden är utskottet i det allra mesta enhälligt. Hälften av reservationerna gäller frågor där antingen utredningar pågår eller utredningsbetänkanden är ute på remiss och där utskottsmajoriteten anser att resultaten av dessa utredningar och remisser först bör avvaktas, innan riksdagen begär vidtagande av några åtgärder.

Reservationen 1 gäller frågan om hemspråk som alternativt tillvalsämne på grundskolans högstadium. Vad beträffar angelägenheten för invandrarbarn att få denna möjlighet till undervisning i sitt hemspråk är det ingen skillnad i uppfattningen. Det gäller närmast finska, serbokroatiska, grekiska och turkiska. Inom utbildningsdepartementet har tillsatts en särskild arbetsgrupp för att utreda invandrarbarnens utbildningssituation i grundskolan och gymnasiet, och den arbetsgruppen skall närmare belysa hemspråkets ställning på högstadiet. I Norrbottens län pågår en försöksverksamhet med finska och samiska som tillvalsämnen, och arbetsgruppen skall pröva om erfarenheterna från den verksamheten kan utnyttjas även när det gäller andra minoritetsspråk. Utskottsmajoriteten anser att denna arbetsgrupps förslag bör avvaktas, inte minst därför att det förslaget kommer att avlämnas redan i år.

Reservationen 2 gäller frågan om särskild läromedelspersonal. Skolöverstyrelsen har lagt fram förslag till en ny personalorganisation för läromedlen i grundskolan. Jag vill här nämna att de fackliga lärarorganisationerna inte är eniga om detta förslag. TCO har tillstyrkt förslaget men SACO har avstyrkt det, vilket kanske kan intressera åtminstone en av reservanterna. SIA har också vidrört angränsande frågor och utskottet förutsätter att denna personalfråga kommer under riksdagens behandling i samband med propositionen nästa år om skolans inre arbete, och därför avstyrks motionen 1395.

Beträffande den fråga som tas upp i reservationen 3 är skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna den att majoriteten anser att re-

geringen åtminstone t. v. skall fortsätta att ha bemyndigandet att ge kommun rätt att bedriva försöksverksamhet med friare resursanvändning. Redan i fjol uttalade sig utskottet positivt om en sådan försöksverksamhet, och vill även i år understryka denna uppfattning. I motionen 823 föreslås att skolstyrelserna själva skall äga besluta om disponeringen av anslaget till förstärkningsresurser. I reservationen föreslås emellertid att skolöverstyrelsen skall få bemyndigande att medge kommun rätt att bedriva sådan försöksverksamhet. Utskottsmajoriteten vill även här avvakta behandlingen av SIA-betänkandet. Utredningen om skolan, staten och kommunen, den s. k. SSK-utredningen, behandlar också denna fråga och har nyligen – f. ö. efter det att detta utskottsbetänkande justerats – gett ut ett delbetänkande, där bl. a. denna fråga behandlats. Detta betänkande skall nu sändas på remiss till olika instanser. Det är ännu en anledning till att vänta med ett ställningstagande från riksdagens sida.

Reservationen 4 kommer i likhet med de tre första från moderata samlingspartiet. Här föreligger det en intressant skillnad mellan reservationerna 3 och 4. Reservanterna har i reservationen 3 fullt förtroende för SIA och är beredda att utan hänsyn till remisstider och annat acceptera utredningens riktlinjer. I reservationen 4 har däremot detta förtroende hastigt försvunnit. Här vill man ha en redogörelse för vissa av de försök med friare resursanvändning som förekommit i vissa kommuner. Som herr Nordstrandh erinrade om lämnar kommunerna varje år en redovisning till utbildningsdepartementet över de olika försöken. En utvärdering av anslaget till särskilda åtgärder på skolområdet pågår inom skolöverstyrelsen, och i september i år beräknas denna utvärdering vara färdig.

I reservationen 5 från vpk yrkas bifall till motionen 1369. Denna motion spänner över hela vårt skolsystem. Vissa delar av motionen kommer säkerligen upp i samband med propositionen med förslag till en universitets- och högskolereform, och därför gör jag inga kommentarer på dessa punkter. I motionen föreslås en utredning om skolsystemets mål, och utskottsmajoriteten avstyrker förslaget.

I stor enighet har beslutats reformer på grundskolans och gymnasieskolans områden. Läroplanen för grundskolan innehåller mycket av de målsättningar som föreslås i motionen. Det gäller emellertid nu enligt utskottets uppfattning i första hand att se till att de reformer som har beslutats verkligen fullföljs. Detta gäller inte minst läroplanens intentioner att den enskilde eleven skall sättas i centrum. Olika utredningar i detta syfte pågår eller har nyss avslutats. Det bedrivs dessutom ett betydande pedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete. Jag vill i detta sammanhang också erinra om betydelsen av att de politiska ungdomsorganisationerna får tillfälle att medverka i skolorna liksom andra folk rörelser, inte minst fackföreningsrörelsen.

Beträffande reservationen 6 om huvudlärartjänster för specialundervisning kan jag vara lika kortfattad som utskottet är i sin skrivning. Vi hänvisar kort och gott till att denna fråga kommer att prövas i samband med SIA-propositionen.

Anslaget till särskilda åtgärder på skolområdet är relativt nytt. Det utgick första gången under det föregående budgetåret och då med 15 milj. kr. Det har sedan fördubblats till 30 milj. kr. I motioner från dels centern och folkpartiet, dels vänsterpartiet kommunisterna har föreslagits betydande ökningsar av detta anslag, och förslagen har följts upp i reservationerna 7, 8 och 9. Utskottsmajoriteten är lika medveten som reservationerna om betydelsen av dessa särskilda medel. Det framgår ju också av skolöverstyrelsens redogörelse att användningen av dessa pengar haft en positiv inverkan i flera avseenden.

Jag vill emellertid erinra om att dessa anslag skall vara till en förstärkning av resurserna där speciella elevproblem gör sig gällande. Det skall här inte vara fråga om utökade statsbidrag till verksamheter som tidigare bedrivits. Bidrag får endast utgå till nya aktiviteter.

Det är naturligtvis omöjligt att i dag veta vilket behov av sådana medel som kommer att finnas för budgetåret 1975/76. I mitten av april går tiden ut för ansökan om bidrag för nästa budgetår. I detta läge tillstyrker utskottsmajoriteten förslaget i budgetpropositionen men vill samtidigt föreslå riksdagen att uttala att regeringen bör lägga fram förslag på tilläggsstat om ytterligare medel ifall det skulle visa sig att det behövs avsevärt mera när behovet kan överblickas. Vi vill inte nu binda oss för något visst ytterligare belopp utan vill vänta till dess att vi vet *om* och – i så fall – *hur* mycket som verkligen behövs.

Bidraget går främst till kommuner i storstadsområdena där behovet är störst. Men även andra kommuner, bl. a. med stora invandrargrupper, kan få bidrag. Något uttalande om de speciella glesbygdsområdena vill inte utskottsmajoriteten tillstyrka. De problem som kan finnas i dessa områden är i regel av annan kkaraktär än de som detta anslag skall användas till.

När det gäller specialskolan har det i regeringens förslag skett en väsentlig upprustning utav bl. a. tjänsteorganisationen. Detta är helt i enlighet med den prioritering som gjorts om utbildningen inom handikappområdet såväl inom grundskolan som inom gymnasieskolan. Trots dessa ökade insatser har det naturligtvis, här som på så många andra områden, blivit ett överbud från centerns sida i två olika motioner med olika förslag – det ena litet mera försiktigt än det andra. Reservationen 10 från mittenpartierna tar faktiskt hänsyn till ökningen i regeringens förslag och föreslår endast *en* tjänst utöver regeringsförslaget. Utskottsmajoriteten har för sin del ingen erinran mot den prioritering som gjorts av utbildningsdepartementet och yrkar avslag på båda motionerna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr NORDSTRANDII (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jönsson i Arlöv har som en skarpsynt detektiv tyckt sig skönja ett visst motsatsförhållande mellan reservationen 3 och reservationen 4, i så måtto att reservationen 3 skulle bygga på ett fullt

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

förtroende för SIA och dess verksamhet, medan reservationen 4 skulle bygga på föga eller intet förtroende för SIA. Nu vill jag inte deklarerat den grad av förtroende för SIA och för vad SIA utträttat som jag har, men det resultat som herr Jönsson kommit fram till är ändå felaktigt. Vi kan ju inte vara helt utan förtroende för SIA och dess möjligheter att göra en hel del när vi vill lägga den utvärdering av försöksverksamhet utanför SIA som gjorts i grundskolan just i SIA:s händer. Otvivelaktigt besitter SIA och dess ledamöter en stor erfarenhet på det här området när det gäller att göra utvärderingar och insamla material. Jag tycker att utredningen bör få använda den erfarenheten och göra det som vi föreslagit och som vi anser vara helt nödvändigt att göra, innan vi kan ta slutgiltig ställning till SIA-förslagen. Det vittnar väl, herr Jönsson, ändå om att vi inte har förlorat allt förtroende för SIA.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c) kort genmäle:

Herr talman! Det som herr Jönsson i Arlöv anförde om att utbildningsdepartementet stannat vid 30 milj. kr. även i år verkar föga övertygande. Faktum är att det behövs mer pengar här och att anvisade medel kommit till mycket positiv användning under det år de disponerats. Utskottet anför självt att effekterna av anslagen minskar på grund av olika kostnadsstegringar och det märker man ju mycket väl på många håll. Eftersom 66 milj. kr. begärdes förra året är jag övertygad om att det är motiverat med en uppräknings, och det rätt snart. Jag har inte alls blivit övertygad av herr Jönssons resonemang på den punkten.

Får jag sedan, medan jag har ordet, säga några vänliga ord till min vän herr Nordstrandh, som bemötte mig något i sitt första anförande. Han nämnde något om att det var lärarorganisationerna som föreslagit detta anslag. Ja, herr Nordstrandh, jag kan läsa ur mitt manus igen: Efter en framställning från lärarorganisationerna inom skolan förelade utbildningsministern riksdagen förslag om särskilt anvisade medel. Jag har alltså inte gjort anspråk på att vara någon förslagsställare, som herr Nordstrandh tydligen försökte göra gällande.

Herr Nordstrandh förde också ett litet resonemang om de praktiska åtgärderna i undervisningsplanen, som jag tog upp. Herr Nordstrandh menar att vi hoppat på den vagnen först nu på senare år, men jag har ett gott minne av att vi vid varje läroplansrevision framhållit betydelsen av dessa åtgärder i motioner och reservationer.

Jag tycker inte heller det finns skäl att dra upp någon SIA-debatt men jag vill gärna ha sagt, som en kommentar från utskottsmajoritetens sida när det gäller talet i reservationen om förstärkningsresurserna, att det inte är så förfärligt enkelt att bara gå in och säga: Kan vi få förstärkningsresurser etablerade i vår kommun på försök. I det förslag som SIA lägger fram är även basresursen inräknad på alldeles speciellt sätt. Basresurserna i den gemensamma resurstilldelningen har ökat i förhållande till övriga resurser. Därför finns det kanske skäl att vänta ett tag för att få en rättvisande tilldelning.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

Herr NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! I mitt anförande berörde jag reservationerna 1, 2 och 3, där konkreta åtgärder föreslås för en förbättrad undervisning. I sin plädering för utskottsmajoritetens förslag hade herr Jönsson i Arlöv inte mycket att andra i själva sakfrågorna. I samtliga fall åberopade herr Jönsson sittande utredningar eller remissbehandling av utredningar, i första hand SIA. Jag beklagar den inställningen, som verkligen inte löser några problem. I all synnerhet gäller detta frågan om den friare resursanvändningen. Jag är övertygad om att detta skulle vara till gagn för många elever och finner alltså inte anledning att vi skall behöva vänta.

Till herr Larsson i Staffanstorps vill jag bara säga att jag nogsnamt preciserat vad jag menar med den fria resursanvändningen, och jag har alltså inte dragit in basresurserna i sammanhanget.

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Herr JÖNSSON i Arlöv (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill erinra herr Nordstrandh om att kommuner som varit försökskommuner skall lämna remissvar om SIA-betänkandet. Dessa kommuner har då möjligheter att själva göra en bedömning av sin försöksverksamhet.

Herr Nordstrandh tyckte inte om det jag sade om inkonsekvenserna mellan reservationerna 3 och 4. Herrar Nordstrandh och Nyhage är säkerligen duktiga pedagoger, men det är väl ändå att förhåva sig när de tycker att det inte behövs något ytterligare resonemang när de och SIA-utredarna är överens. Men när de är oeniga med SIA, då anser de att det behövs ytterligare utredning.

Det är visserligen riktigt, herr Larsson i Staffanstorps, att det i fjol hade kommit in ansökningar på 66 milj. kr. Men kan herr Larsson garantera att samtliga dessa miljoner var avsedda att gå till sådana nya åtgärder som det är fråga om? Jag förstår att det kan finnas ett visst behov hos mittenpartierna av att här komma med överbud som i så många andra avseenden. Nu har herr Larsson talat för 50 milj. kr. Om man i propositionen hade föreslagit 50 milj. kr. är jag ganska övertygad om att herr Larsson i Staffanstorps i dag hade talat för 60 milj. kr. och alltså hade biträtt fru Lantz reservation.

Herr LARSSON i Staffanstorps (c) kort genmäle:

Herr talman! Får jag bara upplysa herr Jönsson i Arlöv om att vårt resonemang bygger på SÖ:s petitaskrivning. Jag föreställer mig att den är väl fotad och väl undersökt. Vi har alltså inte lagt något överbud utan tvärtom prutat 10 milj. kr. på SÖ:s bud. Det vill jag rent upplysningsvis tala om för min vän herr Jönsson i Arlöv.

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Nu är herr Jönsson i Arlöv ute på osäkra vägar och på svag is. Han säger att kommunerna skall göra utvärderingen av den försöksverksamhet som de har bedrivit. Inte skall den utvärdera som själv har bedrivit försöksverksamheten – det är ju helt omöjligt ur objektivitetssynpunkt. Det var väl ändå litet obetänksamt.

Jag har inte, herr Larsson i Staffanstorps, påstått att centerpartiet har tagit initiativet till dessa SÅS-pengar; det vare mig främmande. Men jag sade att det var bäst att peka på att initiativet tagits från lärarorganisationerna, innan herr Larsson lade beslag också på det initiativet. Han hade ju strax innan lagt beslag på det gamla kravet att vi skall ha mer praktiska inslag i grundskoleutbildningen. Det var alltså en rent preventiv åtgärd från min sida och ingenting annat.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Herr talman! Tredje gången gillt är ett gammalt talesätt. För tredje året i rad behandlar riksdagen frågan om ändring av regelsystemet i grundskolan så att stödundervisning för invandrabarn poängberäknas.

Första gången frågan kom upp var jag ensam motionär. Under årens lopp har allt fler stött motionen. Nu går den igenom. Det betyder att en stor orättvisa avskaffas.

Eftersom det finns ett förslag om hur denna poängberäkning skall gå till, behövs endast en ganska enkel ändring av en paragraf i skolstadgan. Det är angeläget att ändringen kommer snabbt, så att kommunerna kan räkna med denna poängberäkning innan man slutligen fastställer skolplaneringen för nästa läsår. Denna reform har dröjt så länge att den när den nu kommer måste kunna påverka undervisningen nästa läsår. De eventuella följdjusteringar och anvisningar som erfordras för själva statsbidragsansökan kan vänta. De behövs inte förrän betydligt senare.

I två andra motioner, nr 547 och 548, har jag fört fram ett par frågor, som gäller kostnadsfördelningen mellan stat och kommun i vad avser invandrarundervisningen i grundskolan. Båda motionerna är avstyrkta av utskottet. I det ena fallet hänvisar man till SIA-utredningen och i det andra till SSK-utredningen. I det första fallet hänvisar utskottet dessutom till utbildningsdepartementet.

Om man läser proposition 26 år 1975 angående invandrar- och minoritetspolitiken, finner man att problem i samband med undervisning av invandrabarn och därmed sammanhängande frågor hänskjuts till en av statsrådet Hjelm-Wallén i december 1974 tillkallad arbetsgrupp. Denna arbetsgrupp skall enligt propositionen, s. 71, komma med förslag redan detta år.

I samma proposition behandlas på s. 76 och 77 invandrarutredningens förslag om statsbidrag till invandrarbyrå och särskilt avgränsad kommunal invandrarfunktion. Till den senare gruppen borde ju invandrarkonsulenterna höra. Här säger statsrådet Leijon att statsbidrag till kommunerna för verksamhet bland invandrare skall ses över i ett vidare sammanhang.

Onsdagen den
19 mars 1975

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Alltså tre bud samtidigt om hur frågan om statsbidrag till vissa kommunala invandrarfunktioner skall behandlas. Utbildningsutskottet säger SIA respektive SSK. Invandrarpropositionen säger den särskilda arbetsgruppen på det ena stället, och på det andra stället antyds en ny utredning. Kan statsrådet möjligen lämna besked om hur det skall bli?

De s. k. särskilda åtgärderna på skolområdet har tidigare varit uppe till diskussion. Den debatten skall jag inte delta i, men utifrån en konkret situation vill jag ta upp en mera principiell diskussion, som rör myndigheternas handläggning av detta ärende.

Pengarna för särskilda åtgärder skall nu fördelas mellan olika kommuner för att användas under det läsår som börjar den 1 juli. I stort sett går pengarna till att anställa personal. Just nu är man i full färd med att ute i kommunerna lägga sista handen vid planeringen för skolorganisationen under nästa läsår. Att få planeringen klar tidigt är viktigt ur flera synpunkter; bl. a. kräver alla anställda besked om de kan få fortsatt arbete nästa år eller måste söka sig på annat håll. De som är avlönade med pengar från anslaget för särskilda åtgärder, de s. k. SÅS-pengarna, kan inte erhålla detta besked förrän kommunerna har fått fördelningen av pengarna från SÖ.

För läsåret 1974/75 fick Botkyrka kommun den 9 juli besked angående pengar för särskilda åtgärder från SÖ. Beslutet i SÖ fattades den 14 juni. Det tog alltså 25 dagar att skicka ett brev från Stockholm till Tumba. Detta är inte bra. Den 14 juni fattades beslut också för 67 andra kommuner. När de fick besked vet jag ej, men troligen fick de det samma dag som Botkyrka.

Tidsschemat måste ändras. Kommunerna måste ha besked senast i början av maj. Annars kan man inte klara berättigade krav från de anställda att få veta hur nästa läsår blir. Dessutom kan personalen på rektorsexpeditionerna inte få semester hur som helst. Ledigheten bör tas ut under sommarferierna. Detta gör att skolorganisationen måste vara klar före läsårets slut. Riksdagen beslutade år 1974 om de s. k. SÅS-pengarna den 28 mars.

De särskilda åtgärderna skall sättas in i skolor där eleverna av olika skäl behöver särskilt stöd. För att få kontinuitet i denna verksamhet är det viktigt att kunna behålla personal som skapat kontakt med eleverna. Själva tanken bakom anslaget urholkas om det går till som det gjorde förra året. Vem stannar hos en arbetsgivare som inte kan lämna besked om man får fortsätta att jobba eller måste gå? Då tar man det säkra för det osäkra och söker annat arbete. Även centrala myndigheter som sysslar med skolan borde ta hänsyn till de människor som jobbar ute på fältet.

Jag förutsätter att statsrådet ser till att pengarna från anslaget för särskilda åtgärder i år fördelas så att kommunerna har besked redan i maj. Situationen från förra året får inte upprepas.

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Punkten 1

M o m. 1-4

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Nordstrandh och Nyhage i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nyhage begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 1 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Nordstrandh och Nyhage i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nyhage begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 263
Nej - 47
Avstår - 4

M o m. 6

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Nordstrandh och Nyhage, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nyhage begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 1 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Nordstrandh och Nyhage.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nyhage begärde röst-

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 265
Nej - 47
Avstår - 2

M o m. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Nordstrandh och Nyhage, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nyhage begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 1 mom. 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Nordstrandh och Nyhage.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nyhage begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 265
Nej - 47
Avstår - 1

M o m. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Nordstrandh och Nyhage, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 1 mom. 9 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Nordstrandh och Nyhage.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 46
Avstår - 2

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

M o m. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 1 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298
Nej - 15
Avstår - 2

M o m. 11

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herrar Nordstrandh och Nyhage, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 1 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herrar Nordstrandh och Nyhage.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 47
Avstår - 2

M o m. 13 - 16

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

M o m. 1 o c h 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 7 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl. samt 3:o) reservationen nr 8 av fru Lantz, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Larsson i Staffanstorp begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fru Nordlander begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 2 mom. 1 och 2 antar reservationen nr 7 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 8 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 113
Nej - 18
Avstår - 183

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 2 mom. 1 och 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Staffanstorp begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 189
Nej - 124
Avstår - 2

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

---

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till det
obligatoriska
skolväsendet m. m.*

M o m. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Staffanstorp begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 2 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Staffanstorp begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 201
Nej - 110
Avstår - 4

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

M o m. 1 - 3

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Staffanstorp begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 punkten 4 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Staffanstorp begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 204
Nej - 110
Avstår - 1

M o m. 5
Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

§ 6 Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 5 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till gymnasiala skolor m. m. jämte motioner.

Herr TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Bidrag till driften av gymnasieskolor)

Regeringen hade i propositionen 1975:1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkten D 16 (s. 193–210) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de i propositionen 1975:1 förordade riktlinjerna i vad avsåg särskild undervisning,
2. till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 1 570 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:158 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt gällde hemställan att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att antalet elevplatser på gymnasieskolans 3- och 4-åriga linjer budgetåret 1975/76 fastställdes i enlighet med skolöverstyrelsens förslag (yrkandet 7),

1975:365 av herr Wikner m. fl. (s, c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att utbildning för turistnäringen anordnades i Jämtlands län, såsom specialkurs i gymnasieskolan eller såsom högskoleutbildning.

1975:811 av herrar Jonsson i Alingsås (fp) och Westberg i Ljusdal (fp).

1975:825 av fru Rönnung (s),

1975:1359 av fru Fredrikson m. fl. (c) samt

1975:1374 av herrar Johansson i Vrångebäck (m) och Nisser (m).

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände de i propositionen 1975:1 förordade riktlinjerna i vad avsåg särskild undervisning för allergisjuka och gravt infektionskänsliga elever i gymnasieskolan,
2. att riksdagen beträffande de tre- och fyraåriga linjerna skulle avslå motionen 1975:158 yrkandet 7,
3. att riksdagen beträffande utbildning för turistnäringen i Jämtlands län med anledning av motionen 1975:365 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
4. att riksdagen beträffande det inre arbetet i gymnasieskolan skulle avslå motionen 1975:811,
5. att riksdagen beträffande den proportionella kvoteringsmetoden inom grundskolans kompetensområde skulle avslå motionen 1975:825,
6. att riksdagen beträffande tillgodoräkning av viss praktik skulle avslå motionerna 1975:1359 och 1975:1374,
7. att riksdagen till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 1 570 000 000 kr.

Reservation hade avgivits

1. beträffande de tre- och fyraåriga linjerna av gymnasieskolan av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1975:158 yrkandet 7 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Punkten 2 (Bidrag till studie- och yrkesorientering)

Regeringen hade under punkten D 17 (s. 210–213) föreslagit riksdagen att till Bidrag till studie- och yrkesorientering för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 40 939 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:804 av herr Hjorth m. fl. (s),

1975:1354 av herr Danell (m), vari hemställts att riksdagen skulle

1. till studie- och yrkesorientering vid privatskolor anvisa ett anslag av 206 000 kr. ur Bidrag till studie- och yrkesorientering,
2. till Bidrag till studie- och yrkesorientering för budgetåret 1975/76 anvisa ett anslag av 41 145 000 kr. samt
1975:1355 av herr Danell (m) och fru af Ugglas (m), såvitt nu var i fråga (yrkandet 1).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande studie- och yrkesorienteringsverksamheten i gymnasieskolan skulle avslå motionen 1975:1355 yrkandet 1,
2. att riksdagen beträffande bidrag till vissa kostnader för publikationer

skulle avslå motionen 1975:804,

3. att riksdagen beträffande studie- och yrkesorientering vid statsunderstödda privatskolor skulle avslå motionen 1975:1354 yrkandet 1,

4. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 samt med avslag på motionen 1975:804 såvitt gällde anslagsbeloppet och motionen 1975:1354 yrkandet 2 till Bidrag till studie- och yrkesorientering för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 40 939 000 kr.

Reservation hade avgivits

2. beträffande statsbidrag till studie- och yrkesorientering vid statsunderstödda privatskolor av herrar Nordstrandh (m) och Johansson i Skärstad (c) samt fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 3 och 4 bort hemställa

3. att riksdagen beträffande studie- och yrkesorientering vid statsunderstödda privatskolor med anledning av motionen 1975:1354 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

4. att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 samt med bifall till motionen 1975:1354 yrkandet 2 och med avslag på motionen 1975:804 såvitt gällde anslagsbeloppet till Bidrag till studie- och yrkesorientering för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 41 145 000 kr.

Punkten 5 (Bidrag till driften av riksinternatskolor)

Regeringen hade under punkten D 20 (s. 217–221) föreslagit riksdagen att

1. godkänna att nu gällande avtal för riksinternatskolorna förlängdes ett år under oförändrade villkor,

2. till Bidrag till driften av riksinternatskolor för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 9 519 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975:551 av fru Sundberg m. fl. (m, s, c, fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag om sådan ändring av skollagen att interkommunal ersättning utgick förutom till kommun också till statsbidragsberättigad skola med riksrekrytering.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände att nu gällande avtal för riksinternatskolorna förlängdes ett år under oförändrade villkor,

2. att riksdagen till Bidrag till driften av riksinternatskolor för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 9 519 000 kr.,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:551.

Reservation hade avgivits

3. beträffande interkommunal ersättning av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:551 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Onsdagen den
19 mars 1975

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkande nr 5 behandlar kanske inga stora frågor men dock ett par frågor av principiell betydelse.

Moderata samlingspartiet har i en partimotion till årets riksdag utförligt presenterat partiets uppfattning om vilka åtgärder som bör prioriteras när det gäller gymnasieskolans framtid. De frågorna kommer vi att diskutera vid ett senare tillfälle, när utskottet behandlat motionen i dess helhet, och jag skall därför begränsa mig till att framföra några synpunkter med anledning av de tre reservationer av herr Nordstrandh och mig som är fogade till betänkandet.

I partimotionen har vi bl. a. krävt att antalet elevplatser på gymnasieskolans tre- och fyraåriga linjer skall fastställas i enlighet med skolöverstyrelsens förslag. Det skulle innebära att platsantalet ökades med 200 och att man därmed erbjöd en lika stor procent av eleverna plats på tre- och fyraårig linje som gällt året innan.

Statsrådet föreslog i propositionen oförändrat totalt antal platser, vilket skulle innebära en minskning av andelen studerande på tre- och fyraårig linje.

Utbildningsutskottets ledamöter sammanträffade i går kväll med företrädare för Lärarnas riksförbund för överläggning om vissa frågor rörande skolväsendet. Vi fick bl. a. där information om att man från intagningsnämnderna för gymnasieskolan kan förvänta sig rapporter som tyder på en kraftig nedgång av antalet ansökningar till tre- och fyraårig linje. Diskussionen kom också till stor del att röra sig om minskningen av tillströmningen till dessa linjer. I vissa fall kan antagligen häpnadsväckande minskningar konstateras. Det är självfallet alldeles för tidigt att nu ge några exakta siffror. Men som exempel kan nämnas att en mindre stad, som för några år sedan hade 120 sökande till gymnasieutbildning på Na-linjen, beräknas få ungefär 40 under kommande läsår.

Naturligtvis kan utskottsmajoritetens talesman här i dag säga att om nu efterfrågan minskar så kraftigt finns det ju ingen orsak att vara generös med antalet platser – de går ju ändå inte att utnyttja. Jo, vår uppfattning är att man då måste vidta kraftiga åtgärder för att efterfrågan på dessa utbildningslinjer skall ökas.

Herr talman! Motionstiden med anledning av U 68-propositionen har nyligen gått ut. Från moderata samlingspartiets sida har vi skarpt reagerat mot de kompetenskrav för högre studier som förs fram i propositionen. Enligt vår uppfattning borde tre- eller fyraårigt gymnasium vara en normal grundutbildning före högre studier. Vi har inte och kan inte gå med på att sätta behörighetskraven så lågt som propositionen föreslår. Nackdelen med att göra det är att det påverkar efterfrågan på tre- och fyraåriga gymnasielinjer. Troligen blir det allt vanligare att dagens ungdomar rent taktiskt räknar med att två års gymnasiestudier räcker för tillträde till högre utbildning, även om omfattande kompletteringar måste göras, och därför i första hand väljer dessa linjer.

Herr Nordstrandh och jag framför i reservationen 1 vår uppfattning

att andelen platser bör hållas konstant. Med den satsning på studie- och yrkesorientering som görs i dag och de möjligheter som konsulenter och yrkesvalslärare har bör stora ansträngningar kunna sättas in för att fylla dessa platser och därigenom säkra kvaliteten på dem som söker vidare till högre utbildning.

Risken finns nämligen att om allt fler går tvååriga linjer minskar tillströmningen till universitet och högskolor totalt sett. Det skulle vara en katastrofal utveckling, eftersom den skulle följa som ett resultat inte bara av att de studerande blivit medvetna om att tvåårigt gymnasium kan räcka utan – vilket är betydligt mera negativt för de studerande – av att utbildningen inte är till fyllest och inte ger förutsättningar för att följa högre studier.

Herr talman! De andra två reservationerna med herr Nordstrandhs och mitt namn tar upp två faktorer av principiell betydelse. Gemensamt för dem är att de förslag som där förs fram syftar till att förbättra förhållandena för enskilda skolor och för eleverna i sådana skolor.

Skolöverstyrelsen har föreslagit att de statsunderstödda privatskolorna skulle få bidrag till sin studie- och yrkesorienteringsverksamhet, men utskottsmajoriteten föreslår att man skall överlämna frågan till SSK-utredningen. Det gäller ändå en så enkel sak som att samordna studie- och yrkesvägledningen vid privatskolorna med övrig kommunal syverksamhet, att helt enkelt räkna in de här eleverna i kommunens underlag vid beräkningen. Detta föreslår vi i reservationen 2. I reservationen 3 tar vi upp rätten för riksrekryterande statsunderstödda privatskolor att få interkommunalt bidrag för sina elever.

Bägge dessa reservationer gäller frågan om de enskilda skolornas framtida existens. Från socialdemokraternas sida har förts en medveten politik för att försämra möjligheterna för sådana skolor att driva sin verksamhet i vårt land. Man gör det svårare för dem att existera, man drar in på stöd i olika former, man ger dem en särställning och tvingar därigenom fram höga avgifter, som kraftigt begränsar rekryteringsunderlaget för dessa skolor.

Herr talman! Det finns två sätt att säkra ett monopol. Det ena är att förbjuda konkurrerande verksamhet. Det är ärligt och rakryggt och målsättningen är klar, även om naturligtvis inte alla ansluter sig till den. Det andra är att på område efter område – ibland sakteliga, ibland snabbare – åstadkomma sådana villkor att verksamheten långsamt och plågsamt förkvävs. Det är socialdemokraternas taktik när det gäller att säkra det statliga utbildningsmonopolet.

Moderata samlingspartiet kommer att i alla frågor kämpa emot denna utveckling. Vi kan bara beklaga att vi står ensamma i den kampen. Fram till 1960-talets mitt stöttades vi av folkpartiet, men folkpartiet har numera gett upp.

För några veckor sedan behandlade Familjespeglern i radio de enskilda skolornas uppskattade verksamhet i vårt grannland Danmark. Vi har också informerat oss om och känner till hur verksamheten drivs i övriga

västeuropeiska länder. Sverige är det enda västeuropeiska land där föräldrarna i dag förmenas rätten att välja skolform för sina barn. I Sverige åstadkommer utbildningsutskottets majoritet i och med detta lilla betänkande att möjligheten till studie- och yrkesvägledning för privatskolornas barn försvinner. Kommunerna blir inte heller skyldiga att betala interkommunalt bidrag till i kommunen mantalsskrivna elever som går vid en riksrekryterande, statsbidragsberättigad skola.

I reservationen 3 säger vi att vi är medvetna om "att riksinternat-skolorna f. n. har ekonomiska problem på grund av minskad elevtillströmning. Det synes därför vara en god lösning att även andra elever än de som avsågs med 1970 års riksdagsbeslut nu tas in i den mån vakanta platser finns." I annat fall blir avgifterna vid dessa skolor så höga, att det sker en självklar begränsning av de familjer som över huvud taget har råd att skicka dit sina barn. Kostnaderna för gymnasieutbildning där uppgår i dag till ungefär 18 000 kr. per år. Ett interkommunalt bidrag skulle sänka dessa kostnader med ca 20 %. Om eleven går i en skola som ligger i en annan kommun men som är inlemmad i vårt lands skolmonopol utgår ju interkommunalt bidrag efter vissa regler. Vi kommer, herr talman, att fortstätta att kämpa för privatskolorna.

Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3 i utbildningsutskottets betänkande nr 5.

Fru GRADIN (s):

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkande nr 5 gäller anslaget till de gymnasiala skolorna. Utskottet tillstyrker ett anslag på 1 570 milj. kr. till denna verksamhet för nästa budgetår. Det betyder att det kommer att finnas 100 400 helårsplatser inom gymnasieskolans grundskoleanknutna del. Det antalet elevplatser motsvarar samma andel av antalet 16-åringar som under innevarande budgetår. Detta innebär att 94,6 % av 16-åringarna får plats i gymnasieskolan. För den icke grundskoleanknutna delen kommer det att finnas 29 330 helårsplatser.

För de tre- och fyraåriga linjerna inom grundskolan har skolöverstyrelsen i sina anslagsframställningar föreslagit en delram av 30 500 intagningsplatser. Denna delram räknas i regeringsförslaget ned med 200 platser. Det föredragande statsrådet föreslår med andra ord ett oförändrat antal platser på dessa fem linjer jämfört med innevarande budgetår. Det ställningstagandet, som utskottsmajoriteten instämmer i, motiveras med att antalet elevplatser på de mera utpräglade yrkesinriktade utbildningsvägarna bör ökas med mera än vad skolöverstyrelsen föreslagit, och i konsekvens därmed ökas inte antalet elevplatser på de tre- och fyraåriga linjerna. På detta sätt blir det bättre överensstämmelse mellan tillgängliga platser och elev efterfrågan på linjen.

Utskottet har för sin del accepterat budgetpropositionen och alltså avslagit motion nr 158, vilket också resulterat i reservation nr 1. Utskottets majoritet anser för sin del inte att gymnasieskolans linjeorganisation med det här förslaget utsätts för de negativa konsekvenser som hävdas i mo-

tionen och reservationen.

Reservation nr 2 till utskottets betänkande gäller, som fru Sundberg nyss sade, studie- och yrkesorienteringen vid de statsunderstödda privatskolorna. När utskottet behandlade den här frågan tog inte utskottet någon annan ställning än föredragande statsrådet. Bakgrunden är ju den att utskottet i fjol vid sin behandling av frågan om privatskolorna beslöt att SSK-utredningen, dvs. den utredning som sysslar med frågan om bidrag från staten till kommunerna, skall behandla detta spörsmål för att det skall tas ett helhetsgrepp på den problematiken. På det sättet kan vi få fram hur det framtida statliga stödet skall vara utformat till privatskolorna.

Den tredje reservationen gäller också privatskolorna. Här har utskottsmajoriteten inte kunnat gå med på att kommunerna skulle åläggas att betala interkommunal ersättning för alla elever oberoende av anledningen till att de får en plats på en riksinternatskola eller någon annan statsbidragsberättigad skola med riksrekrytering. Principen är ju ändå den att man går i skola där man bor, och i de fall där skolstyrelsen i kommunen finner speciella skäl för att en elev placeras i en skola på en annan ort utgår också interkommunal ersättning. Det skulle vara ett mycket stort grepp att i dag ändra de här reglerna; det skulle kunna få mycket kostsamma konsekvenser för kommunerna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan i dess betänkande nr 5.

Fru SUNDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Gradin sade när det gäller antalet platser på de tre- och fyraåriga gymnasielinjerna att man nog skulle få en överensstämmelse mellan elev efterfrågan och tillgång. Vi hade med vårt förslag velat öka tillgången och naturligtvis också hoppats på en ökad efterfrågan från elevernas sida. Vi skrev motionen ursprungligen i januari, och jag tror att såväl fru Gradin som jag och herr Nordstrandh tyvärr får konstatera att ingen av oss kommer att uppnå den här balansen, oberoende av vilket antal platser man bör reservera för det treåriga gymnasiet. Man kommer att behöva sätta in mycket kraftiga åtgärder över huvud taget för att det inte skall bli en mycket stark nedgång av antalet studerande på de här linjerna. Det visar de preliminära siffror som har kommit fram de senaste dagarna, efter det att ansökningstiden till höstens gymnasieskola gått ut.

När det gäller syo-verksamheten sade fru Gradin att SSK utreder. Jag vill bara hänvisa till att årskull efter årskull går ut ur privatskolorna utan att ha fått ta del av den studie- och yrkesorientering som man från socialdemokraternas sida, när den infördes, ansåg det vara så oerhört bråttom med, att man fick göra en kompromiss och låta yrkesvals lärarna vara kvar också.

När det till sist gäller internatskolorna vill jag se fru Gradins yttrande som en bekräftelse på vad jag anförde i mitt tidigare inlägg. Det finns

Onsdagen den
19 mars 1975

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

ingen vilja att klara upp situationen för de skolor som ligger utanför monopolet. Ingen beklagar att en kommun måste betala interkommunalt bidrag för en elev, som t. ex. går i en gymnasieskola i en annan kommun än hemkommunen, men om eleven väljer att gå på en internatskola av riksrekryterande typ, skall det plötsligt anses fel att interkommunalt bidrag utgår.

Fru GRADIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Ja, det är mycket möjligt, fru Sundberg, att vi måste se till att åtgärder vidtas för att rekrytera ungdomar till dessa linjer på gymnasieskolan. Men det är ju inte det som reservationen handlar om, och för de platser som kommer att finnas nästa budgetår föreligger, som jag bedömer det, inga negativa konsekvenser.

När det sedan gäller syo-verksamheten vill jag framhålla för fru Sundberg att om vi har beslutat att SSK-utredningen skall ta hand om hela det problemkomplex som lösandet av frågorna om statsbidrag till privatskolorna utgör, kan vi inte plocka bort den ena frågan efter den andra och säga, att vi inte bryr oss om vårt tidigare beslut.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Också när det gäller gymnasieskolan finns det mycket övrigt att önska. Som påvisas i motionen 811 av herrar Jonsson i Alingsås och Westberg i Ljusdal är det inte alltid så lätt att i verkligheten omsätta aldrig så väl uppgjorda planer. För gymnasieskolans del minskar t. ex. tillströmningen av elever i varje fall till teoretiska linjer, och ett stort antal elever avbryter varje år sin skolgång. Det skulle behövas större resurser för specialundervisning på gymnasiet och över huvud taget mera flexibilitet i utbudet av undervisning. Det är inga lätta saker att ta itu med, och t. v. har utskottet låtit sig nöja med att hänvisa till det arbete som f. n. pågår i anslutning till SIA- och SSK-utredningarna. På sikt väntar emellertid i detta sammanhang utvärderings- och troligen också nydaningsarbete av icke ringa mått.

En punkt i betänkandet avser bidrag till viss vårdirkesutbildning. Från folkpartihåll har i detta sammanhang väckts flera motioner. Den viktigaste delen av dessa handlar om intagningsystemet för vidareutbildning av sjuksköterskor. Utskottet skjuter den frågan på framtiden genom att hänvisa till bl. a. att U 68-propositionen förväntas behandla intagningsystemet i större sammanhang. Nu har den propositionen framlagts, men tyvärr innehåller den inget förslag om centralt intagningsystem för vidareutbildning av sjuksköterskor. Vi har från folkpartihåll i samband med U 68-propositionen väckt en ny motion i samma ärende, varför jag nu inte för någon debatt om detta.

Efter många års motionsarbete från bl. a. folkpartihåll har det till sist kommit dithän, att utbildningsutskottet tillstyrkt att statsbidrag skall utgå till Restenässkolan enligt kungörelsen om statsbidrag till vissa privatskolor, vilket innebär höjda statsbidrag till nämnda skola. Det är med stor tillfredsställelse vi konstaterar detta, då vi tror att Restenässkolan

utför en synnerligen samhällsgagnande gärning och att den har hjälpt många elever genom en brydsam tid av deras ungdom.

Fru Sundberg framhöll som sin uppfattning att folkpartiet skulle ha givit upp kampen för privatskolornas existens och för goda villkor för dessa. När det gäller interkommunalt bidrag har vi biträtt utskottets formulering att det är uteslutet att kommunerna skulle åläggas att utbetala interkommunal ersättning för alla elever som – oberoende av anledningen – tas in på riksinternatskolor eller övriga statsbidragsberättigade skolor med riksrekrytering. Ett förslag i den här frågan från moderata samlingspartiet har vi icke velat biträda just av den anledningen som utskottsbetänkandet ger uttryck åt. Detta betyder inte att vi därmed har slutat kämpa för internatskolorna. Tvärtom. Det anslag som vi i år har föreslagit för att förstärka Restenässkolans ställning vittnar ju om att vi alljämt har en positiv inställning till dessa riksinternatskolor och privatskolor, som vi menar har en stor uppgift att fylla. Men när det gäller sådana förslag som vi inte anser vara lämpliga att genomföra nu säger vi att vi får avvakta bättre tillfällen och bättre möjligheter att få dem genomförda än vad som i dag föreligger. Detta gäller också förslaget om syo-orientering. Där har vi biträtt uppfattningen att den frågan bör lösas i ett större sammanhang – som vi också har sagt vid många andra tillfällen när det har gällt frågor som ligger på liknande utredningsplan. Vi är sålunda angelägna om att de statsunderstödda privatskolor som nu är i funktion skall äga bestånd även i framtiden och få det stöd av staten som de nu har.

Herr talman! Jag ber att få tillstyrka utbildningsutskottets hemställan på samtliga punkter.

Fru SUNDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon större diskussion med fröken Hörlén utan konstaterar bara att fröken Hörlén gjorde en begränsning av sådana åtgärder som är "lämpliga" att genomföra. Men om man vill slå vakt om dessa skolor och ge dem möjlighet att överleva, så får man försöka alla tänkbara åtgärder för att över huvud taget ge dem en chans att klara den situation som de i dag befinner sig i. Jag vill erinra om att när riksdagen tog beslutet att ändra reglerna för statsbidrag till enskilda skolor var folkpartiet med om att anknyta detta till de kommunala bidragen och alltså – precis som fröken Hörlén sade – att begränsa den privata skolverksamheten till nu i funktion varande skolor. Och det är, så långt som nedläggningen nu har drivits, ett mycket litet antal, som knappast kan hota det statliga monopolet.

Fru RÖNNUNG (s):

Herr talman! År 1974 motionerade jag om ändrade kvoteringsregler i kompetenskungörelsens 7 §. Mitt förslag till ändring innebar att sökande till sådan vidareutbildning där grundskole- och gymnasiekompetens bedömdes likvärdiga skulle få tillgodoräkna sig det avgångsbetyg som för vederbörande var det fördelaktigaste. Detta är framför allt motiverat av

Onsdagen den
19 mars 1975

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

att elever inte skall behöva känna sig nödsakade att avbryta sin gymnasieutbildning av taktiska skäl. De sedan länge uppenbara orättvisorna med nuvarande bestämmelser ger fördelar åt de från betygssynpunkt praktiskt beräknande eleverna från, får man förmoda, mer studiemedvetna hem.

Nu gällande bestämmelser kan leda till en så absurd konsekvens att en elev som fullföljer gymnasiestudier och söker till utbildningslinje där betyg från både grund- och gymnasieskola räknas kan få se sig utslagen av en annan elev med sämre grundskolebetyg än det han själv har.

1974 avlogs motionen av det skälet att betygsutredningen som speciell fråga hade att se över dessa kvoteringsbestämmelser. Att jag aktualiserar frågan på nytt beror på att utredningen om skolans inre arbete också har påtalat de negativa konsekvenserna med nuvarande intagningsbestämmelser. Den har enhälligt lagt fram ett utförligt förslag till översyn som sammanfaller med intentionerna i min förstnämnda motion.

Att SIA noggrant har utrett frågan förtogs helt i utskottets betänkande. Vissserligen har inte remisstiden för SIA-utredningen gått ut ännu, men i den mycket omfattande och intensiva diskussion som har förekommit bland föräldrar, elever och skolpersonal om utredningens innehåll har mig veterligt ingen kritik riktats mot den lösning som SIA lägger fram i denna sak. Tvärtom har förslaget uppfattats positivt och som ett mycket väsentligt påpekande för att få fram ett mer rättvist intagningsystem till vidareutbildning.

SIA-utredarna skriver bl. a.: Kraven på ett garanterat rättvist system för intagningarna upplevs starkt av elever och målsmän. – Detta är något som jag verkligen har skäl att understryka, sedan jag har varit i kontakt med åtskilliga föräldrar och elever i denna fråga.

SIA fortsätter: Många känner till den taktiska gången. Andra, både föräldrar och elever, är ej så medvetna om förhållandet och kan bli helt överraskade av intagningsystemet. En del som fullföljer gymnasiestudierna med tillfredsställande resultat kan bli utslagna av elever med mindre lyckade resultat.

Följande tycker jag låter särskilt barockt och som en följd av ett orättfärdigt system: I vissa fall rekommenderas också avbrott från skolledningens och syo-konsulenters sida, när alltför stora skillnader uppstår mellan grundskolebetyg och senaste gymnasiebetyg.

SIA ger också förslag på hur intagningsreglerna skall ändras i fyra konkreta punkter:

1. Samtliga sökande med genomgången gymnasieskola skall vid ansökan till utbildning inom grundskolans behörighetsområde automatiskt bifoga grundskolebetyg.

2. Dessa sökande placeras först i huvudgrupp enligt gymnasiebetyget och provas där för intagning.

3. Om sådan sökande ej belägger plats skall en automatisk prövning ske i huvudgrupp I – grupp för sökande med enbart grundskolebetyg.

4. Om sådan sökande därvid befinnes ha högre medelpoäng än den

siste sökande i denna grupp som belagt disponibel plats, skall den omplacerade erhålla platsen.

Ett viktigt påpekande är att sökande med kompetens enligt SIA:s förslagsmodell inte erhåller någon extra poäng för denna kompetens. Vederbörande konkurrerar med sitt grundskolebetyg med övriga sökande som enbart har grundskolebetyg.

Kompetensutredningen som SIA citerar är kritisk till det sätt på vilket den fria kvoten hittills har utnyttjats. Frågan har alltså stötts och blötts i ytterligare en utredning. Den fria kvoten är till för att i möjligaste mån undanröja uppenbara orättvisor i kvoteringsystemet. Men antalet fall som behandlas inom den fria kvoten har ökat så starkt att orättvisor inte helt har kunnat undvikas.

Något som också är anmärkningsvärt och leder till orättvisor och som påpekas i kompetensutredningen är följande. Rutinerna att överföra sökande till den fria kvoten varierar starkt från nämnd till nämnd. SIA:s förslag skulle innebära att den fria kvoten i fortsättningen endast skulle behöva utnyttjas för formellt obehöriga sökande. Dessa skulle på så sätt beredas ökat utrymme.

Jag anser att det är en ohederlig argumentation från utbildningsutskottets sida att inte med ett ord i betänkandet beröra att en ändring av kompetenskungörelsen varit föremål för en ingående utredning, där man enligt mitt förmenade dragit helt korrekta slutsatser.

Ett orättvist kvoteringsystem måste snarast ersättas med ett som fungerar tillfredsställande. Jag pekar i min motion på det fullkomligt onödiga i att flera utredningar skall behandla exakt samma problematik. Är inte detta bara byråkratiskt krångel? Och vad värre är: En orättvisa, som verkligen upplevs som allvarlig av den enskilde eleven, hans anhöriga, lärarkåren och övriga intresserade som satt sig in i frågan, konserveras för ytterligare lång tid framöver.

Har utbildningsutskottet drabbats av total handlingsförlamning när det gäller att praktiskt komma till rätta med denna sakfråga? Detta är desto märkligare som utskottet redan 1972 gav Kungl. Maj:t till känna att allvarliga ansträngningar borde göras för att rätta till icke önskvärda effekter av gällande kvoteringsbestämmelser inom grundskolans kompetensområde. Nu är det 1975, och intagningsbestämmelserna är exakt desamma som 1972. Hur många tusentals elever skall behöva komma i kläm, innan utskottet företar sig något annat än att avstyrka motioner som yrkar på en omedelbar ändring av rådande förhållande? Vilka allvarliga ansträngningar har utskottet egentligen tänkt sig bör företas?

Fru GRADIN (s):

Herr talman! Utskottet har inte alls drabbats av handlingsförlamning eller något liknande – utskottet har handlat i den här frågan. På grund av tidigare motioner och efter ett ingående studium av problematiken har också vi insett att detta är en allvarlig fråga som måste åtgärdas på något sätt. Därför gav vi också på sin tid till känna att vi ansåg

Onsdagen den
19 mars 1975

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

att frågan borde utredas. Den är föremål för utredning, och betygsutredningen är ute på remiss. Vi skulle naturligtvis ha kunnat skriva många sidor om hur denna fråga diskuterats hit och dit, men eftersom vi redan aktualiserat frågan ansåg vi att det räckte med de hänvisningar som nu finns i betänkandet.

Fru RÖNNUNG (s):

Herr talman! Jag anser att utbildningsutskottet har handlat ovanligt oföretagsamt i den här saken. Skall det vara så svårt att komma till rätta med de här orättvisorna i kompetenskungörelsen, att flera utredningar skall behöva penetrera frågan? Varför skall man förhala en fråga och konservera en orättvisa som upplevs så starkt i det enskilda fallet?

Visserligen är det bra att saker och ting utreds ordentligt innan man fattar beslut, men man får inte, såsom skett i detta fall, bedriva utredningsförfarandet in absurdum. Det gäller att endast med några ord ändra kompetenskungörelsen. Det är närmast löjeväckande att man skall behöva älta detta i flera utredningar från början av 1970-talet och kanske ända till slutet av detta decennium.

Fru GRADIN (s):

Herr talman! Det är inte utbildningsutskottet som tillkallar utredningar. Vi har en gång gett till känna att frågan skall åtgärdas.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 1 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen nr 1 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 260
Nej - 49
Avstår - 2

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

M o m. 3 - 7

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

M o m. 1 o c h 2

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 3 o c h 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Nordstrandh m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 2 mom. 3 och 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Nordstrandh m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 252
Nej - 55
Avstår - 5

Punkterna 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5

M o m. 1 o c h 2

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till vuxenut-
bildning*

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 5 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 259
Nej - 50
Avstår - 3

Punkterna 6-10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 7 Anslag till vuxenutbildning

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 6 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller vissa anslag till vuxenutbildning jämte motioner.

Herr TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast den punkt, vid vilken under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 3 (Bidrag till driften av folkhögskolor m. fl. anslag)

Regeringen hade i propositionen 1975:1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkterna G 8-G 10 (s. 434-441) föreslagit riksdagen att

1. till Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 153 228 000 kr.,
2. till Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kr.,
3. till Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 2 450 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:525 av herr Henrikson m. fl. (s, c, m, fp, vpk), vari hemställts

att riksdagen bemyndigade regeringen att besluta om justering av relationstal för resurstilldelning enligt 4 § kungörelsen 1966:758 om statsbidrag till driftkostnader vid folkhögskolor i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anförts i motionen,

1975:813 av fru Marklund m. fl. (vpk), vari hemställdts

1. att riksdagen beslutade att upphäva tidigare fastställd övre gräns om 3 110 elevveckor för beräkning av statsbidragsdelen av verksamheten vid Samernas folkhögskola,

2. att riksdagen beslutade att fastställa relationstalet 4,0 för lärartätheten i undervisningen i samiska språk,

1975:815 av herr Mellqvist (s) och fru Sundström (s),

1975:832 av herr Sörenson m. fl. (s),

1975:1376 av herr Jonsson i Alingsås m. fl. (fp),

1975:1377 av herr Jonsson i Alingsås m. fl. (fp), vari hemställdts

1. att riksdagen beslutade att lärartäthetstalet 4,0 fick användas vid språkundervisningen i samiska,

2. att riksdagen beslutade att de särskilda bidragen till Samernas folkhögskola och Finska folkhögskolan under anslaget Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor i stället anvisades under anslaget Bidrag till driften av folkhögskolor,

1975:1378 av herr Jonsson i Alingsås m. fl. (fp, c, m), vari hemställdts att riksdagen till Bidrag till driften av folkhögskolor anvisade ett med 50 000 kr. förhöjt belopp om 153 278 000 kr. att användas för samordningstjänster inom vuxenutbildningen samt

1975:1383 av herr Karlsson i Mariefred m. fl. (c, fp), vari hemställdts att riksdagen beslutade

1. att statsbidrag skulle utgå till kostnader för pedagogisk utrustning m. m. vid folkhögskola med 50–150 procent av ett bidragsunderlag om 25 000 kr.,

2. att medge att den av skolöverstyrelsen bedrivna försöksverksamheten med samordningstjänster inom vuxenutbildningen fick bedrivas inom en i förhållande till innevarande budgetår oförändrad verksamhetsram.

3. att de särskilda bidragen till Samernas folkhögskola i Jokkmokk och Finska folkhögskolan i Haparanda fortsättningsvis skulle utgå under anslaget Bidrag till driften av folkhögskolor,

4. att företa av dessa beslut föranledda justeringar av anslagen Bidrag till driften av folkhögskolor och Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor för budgetåret 1975/76.

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

Anslag till vuxenut- bildning

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande Västanviks folkhögskola skulle avslå motionen 1975:815,
2. att riksdagen beträffande Göteborgs folkhögskola skulle avslå motionen 1975:832.
3. att riksdagen beträffande statsbidrag till pedagogisk utrustning m. m. skulle avslå motionen 1975:1383 yrkandet 1,
4. att riksdagen med anledning av motionen 1975:525 bemyndigade regeringen att disponera högst 500 000 kr. för särskilda läraråtgärder.
5. att riksdagen beträffande ytterligare medelsanvisning för försöksverksamhet med samordningstjänster skulle avslå motionen 1975:1378 och motionen 1975:1383 yrkandet 2,
6. att riksdagen beträffande undervisningen i samiska språk med anledning av motionerna 1975:813 yrkandet 2 och 1975:1377 yrkandet 1 bemyndigade regeringen att vidtaga åtgärder i enlighet med vad utskottet anför.
7. att riksdagen beträffande anvisande av medel till särskilda förstärkningsbidrag till Finska folkhögskolan i Haparanda och Samernas folkhögskola i Jokkmokk skulle avslå motionen 1975:1377 yrkandet 2 och motionen 1975:1383 yrkandet 3,
8. att riksdagen beträffande grunderna för beräkningen av det extra statsstödet till Samernas folkhögskola i Jokkmokk skulle avslå motionen 1975:813 yrkandet 1,
9. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 samt med avslag på motionerna 1975:813 yrkandet 1, 1975:1377 yrkandet 2 och 1975:1383 yrkandet 4, motionerna såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag, till Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 2 450 000 kr.,
10. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 samt med avslag på motionerna 1975:1378 och 1975:1383 yrkandet 4, motionerna såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag, till Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 153 228 000 kr.,
11. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:1376 yrkandet 1 till Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 6 000 000 kr.,
12. att riksdagen beträffande femårsplan för medelsanvisningen till byggnadsarbeten skulle avslå motionen 1975:1376 yrkandet 2,
13. att riksdagen beträffande investeringsramar skulle avslå motionen 1975:1376 yrkandet 3.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande ytterligare medelsanvisning för försöksverksamhet med samordningstjänster av herr Jonsson i Alingsås (fp) som ansett

dels att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1378 och med anledning av motionen 1975:1383 yrkandet 2 beslutade att för nämnda försöksverksamhet anvisa 250 000 kr.,

dels att utskottet under 10, vid bifall till yrkandet beträffande hemställan under 5, bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och motionen 1975:1383 yrkandet 4 samt med bifall till motionen 1975:1378, motionerna såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag, till Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 153 278 000 kr.,

2. beträffande det extra statsstödet till Samernas folkhögskola i Jokkmokk av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa att riksdagen beträffande grunderna för beräkningen av det extra statsstödet till Samernas folkhögskola i Jokkmokk med bifall till motionen 1975:813 yrkandet 1 beslutade i enlighet med vad reservanten förordat.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Det betänkande vi nu går att behandla rymmer många av utbildningens viktiga områden: den oterburna undervisningen, de statliga vuxenskolorna, folkhögskolorna, den centrala kursverksamheten för löntagarorganisationerna och med dem jämförbara organisationer.

Ändå är detta bara en del av det allt större utbudet på vuxenutbildningens område. Den kommunala vuxenutbildningen återkommer i ett särskilt betänkande, och förslag om vidgad vuxenutbildning samt studiestöd till vuxna har nyss lagts på riksdagens bord. Till detta kommer fritidsledarutbildningen och studieförbundens anslagsfrågor, som skall tas i särskild ordning.

Enighet har i allt väsentligt rått när det gäller att satsa på den generation som inte fick de utbildningschanser som dagens ungdomsgeneration får. Vi skall komma ihåg att det ännu in på nästa århundrade finns människor i arbetsför ålder som enbart har sex- eller sjuårig folkskola.

Många erbjudanden om utbildning är av färskt datum. Det innebär också att det finns gott om startsvårigheter och gränsdragningsproblem. Det sistnämnda har kommittén för studiestöd åt vuxna, SVUX, i uppdrag att utreda och komma med förslag om, en nog så angelägen uppföljning av det hastigt växande vuxenutbildningsutbudet.

Den mer än hundraåriga folkhögskolan skiljer sig i många avseenden från andra skolformer. Man utformar själv sin verksamhet i anslutning till folkhögskolestadgans målformulering, som talar om att utveckla förmåga till självständigt tänkande och kritiskt omdöme samt att främja studieintresset. För folkhögskolan finns ingen central läroplan. Men ändå är det de vanliga skolämnen som dominerar, även om ämnesrubriceringen ofta avviker från ungdomsskolans. Där finns alltså ämnen som miljökunskap, politik, kulturorientering och u-landsfrågor, för att nu

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till vuxenut-
bildning*

nämna några.

Även om folkhögskolorna har haft denna frihet och obundenhet har det ändå funnits en gemensam strävan att anpassa sig efter nya tiders krav. Det gäller de ständigt förändrade avnämningarna, men det gäller också på det pedagogiska området, där folkhögskolan presterat en förnyelse som är av imponerande mått sett utifrån de begränsade ekonomiska resurserna. Ett annat uttryck för förändring inom folkhögskolan är de många ämneskurserna, längre och kortare, och f. n. deltar ca 40 000 elever varje år i sådana ämneskurser.

På det kulturella området har folkhögskolan spelat en stor roll. Där har flera skolor satsat mycket energiskt på bl. a. estetiska ämnen. Flertalet skolor är knutna till organisationer som genom att de är idéburna även givit en särskild profil åt skolorna.

Inom elevkårerna har också förändringar ägt rum. Genomgående är att medelåldern kraftigt har höjts under de senaste åren. Det är framför allt vuxenstudier med endast kort eller bristfällig ungdomsutbildning som bidragit till detta. De handikappades antal har också ökat.

Flertalet skolor har folkrörelser och stiftelser till huvudmän, och de har alla det gemensamt att deras ekonomi är pressad. Skuldsättningen har för de här skolorna varit mycket besvärande. De saneringsbidrag som riksdagen beslutade om 1966 för att under en femårsperiod ge skolor med akuta skuldproblem en avlastning inom ramen av 2 milj. kr. om året har utgjort ett värdefullt tillskott. Den bidragsperioden har förlängts, och sedan några år utgår 1 milj. kr. per år.

Tyvärr har inte dessa anslag kunnat lösa de långsiktiga skuldproblemen, och därför beslöts för ett par år sedan att begära förslag från regeringen angående den fortsatta saneringen av rörelsefolkhögskolornas ekonomi.

I avvaktan på det förslaget har departementschefen föreslagit att det under detta år liksom under fjolåret skall utgå 1 milj. kr. till saneringsbidrag.

Flera motioner som berör folkhögskolorna har tillstyrkts av utskottet. Det gäller fempartimotionen 525 med herr Henrikson som första namn, där vi föreslår att relationstalen för resurstilldelning enligt 4 § kungörelsen 1966:758 om folkhögskolors statsbidrag justeras så att lärare som eljest skulle friställas kan beredas fortsatt anställning.

Erfarenheten har visat att skolorna ofta väljer att basera lärartilldelningen på vinterkurserna, och vid dem har man nu haft minskat elevantal, vilket fått till följd att den fasta lärarstaben kontinuerligt minskar. Detta innebär i sin tur att möjligheterna att tillgodose lärarbehovet vid ämneskurserna äventyras.

Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av motionen 525 be- myndigar regeringen att för ändamålet disponera 500 000 kr. från anslaget till driftkostnader för folkhögskolor.

En annan framställning som har fått utskottets stöd är motionerna 813 och 1377 avseende relationstalet för lärartätheten när det gäller språk- undervisningen vid Samernas folkhögskola. Förra året behandlade vi

samma ärende, och då strök utskottet under att det är en viktig uppgift för Samernas folkhögskola att förmedla kännedom om samernas kultur och levnadsförhållanden till en vid krets bl. a. genom att söka ytterligare utvidga samarbetet med föreningsliv, folkbildningsorganisationer, skolmyndigheter och kulturinstitutioner. Utskottet tillstyrkte ett särskilt förstärkningsanslag, vilket sedan också riksdagen beslutade om. Däremot avvisade både utskottet och riksdagsmajoriteten våra motionsyrkanden om att lärartätheten skulle ha relationstalet 4,0, för undervisningen i samiska språk.

I år har utskottet ändrat mening och ger sitt bifall till den här framstöten som gjordes redan i fjol. Utskottet säger sig ha blivit övertygat om att snara åtgärder kan behöva sättas in för att undervisningen i samiska språk skall kunna bedrivas på ett adekvat sätt. Utskottet anser enhälligt att regeringen med anledning av de båda nämnda motionerna bör bemyndigas att vidta de åtgärder som kan befinnas önskvärda. Det bör noteras att riksdagen har anledning att fatta det här beslutet med tacksamhet. Den grupp det här rör sig om – de samiska eleverna – har alla tvåspråkighetens problem, och många av dem har en mycket bristfällig grundutbildning. Det enda man kan säga är att vi fått ett års onödigt dröjsmål.

Förra året beslöt riksdagen att införa speciellt anslag som avser samordningstjänster inom vuxenutbildningen. I år finns motioner i samma ärende, som innebär en uppräknig av det anslag som riksdagen beslutade om i fjol. Motionsyrkandena ligger i linje med skolöverstyrelsens begäran, nämligen en ökning med 50 000 kr. Vi menar att behovet av en uppsökande och samordnande verksamhet är så väl dokumenterat att det är angeläget att försöksverksamheten med samordningstjänster inom vuxenutbildningen i ett känsligt uppbyggnadsskede inte äventyras.

Paradoxalt nog anslår vi, som jag nämnde förut, en halv miljon kronor till undersysselsatta lärare, men utskottsmajoriteten är inte beredd att anslå de här 50 000 kronorna för att klara ett viktigt moment när det gäller samarbetet mellan studieförbunden och folkhögskolorna. Man kan ju förmoda att den här sortens uppdrag i flera fall skulle kunna utföras av dem som saknar full tjänstgöring.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1, som innebär en tillstyrkan av det yrkande som framförs i motionen 1378.

Vi har från folkpartihåll krävt att man skulle räkna upp byggnadsanslagen med 2 milj. kr. Det yrkandet har formellt avslagits, men utskottet redovisar att det finns icke ianspråktaga medel, uppgående till 1,4 milj. kr., som kan läggas till de av regeringen föreslagna 6 miljonerna. Det innebär att 7,4 milj. kr. kan disponeras. Härigenom har vårt motionsyrkande i allt väsentligt blivit tillgodosett.

Till bilden i detta betänkande hör också att utskottet upprepar vad 1973 års riksdag begärde, nämligen ett samlat handlingsprogram för att bättre nå de hemarbetande invandrarna. Och årets riksdagsbeslut kan knappast förbises av regeringen, som nu får en ny allvarlig påminnelse.

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till vuxenut-
bildning*

Med tanke på svårigheten att nå framgång med motionskrav under pågående utredningar – jag avser i detta fall framför allt folkhögskoleutredningen, som snart är inne i sitt slutskede – är det ändå värt att notera att utskottet föreslagit förbättringar på flera punkter som kommer främst folkhögskolorna till godo. Från folkpartiets sida upplever vi det som angeläget att folkhögskolan får möjlighet att fortleva och utvecklas. Vi menar att det är en skolform som det finns anledning att slå vakt om. Det är också med tillfredsställelse jag noterar den stora enighet som råder just på den punkten inom utskottet och – som jag tror – också inom riksdagen.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag finner det angeläget att i likhet med herr Jonsson i Alingsås notera att utbildningsutskottet nu säger sig ha blivit övertygat om att snara åtgärder kan behöva sättas in för att undervisningen i samiska språk skall kunna bedrivas på ett adekvat sätt. Även om utskottet inte ansluter sig till vårt motionsyrkande om relationstalet 4,0 för lärartätheten i undervisningen i samiska språk, så ser jag det som positivt att man nu anser att regeringen med anledning bl. a. av vårt yrkande bör bemyndigas att vidta önskvärda åtgärder.

Att åtgärder är både önskvärda och nödvändiga framgår inte minst av den utveckling som undervisningen i samiska har fått på senare tid. Kortare ämneskurser ordnas numera även utanför Samernas folkhögskola. Det ger studiemöjligheter även för samer som av olika skäl, bl. a. genom sitt arbete med renskötsel, har haft svårt att delta i folkhögskolans kurser. Men skolan behöver satsa ännu mycket mer på den här delen av sin verksamhet. Att behovet är stort framgick bl. a. i en TV-serie för en tid sedan, då både äldre och yngre samer beskrev sin situation och den känsla av främlingskap som bristfällig undervisning i det egna språket ger.

I synnerhet bland äldre samer är det vanligt att kunskaper i att läsa och skriva det egna modersmålet helt saknas. Samernas folkhögskola ger möjligheter även för dessa att få lära sig lule-, nord- och sydsamiska. Undervisningen måste då hållas tillgänglig, även om bara ett mycket litet antal söker sig till någon av språkkurserna. Det är begripligt att detta ställer särskilda krav på lärartäthet. Därför är det förstaeligt om folkhögskolan nu fäster stora förhoppningar vid det uttalande som utbildningsutskottet gör. För egen del hoppas jag verkligen att det dröjsmål som jag i likhet med herr Jonsson vill beteckna som helt onödigt inte skall sträcka sig längre än till det år som nu har gått.

Beträffande det yrkande i vår motion som gäller det extra statsstödet till Samernas folkhögskola nöjer sig utskottet med att erinra om fjolårets avslag på ett likalydande yrkande.

Men denna fråga – liksom den om lärartätheten – är mycket angelägen för Samernas folkhögskola. Där ser man den i fjol beslutade begränsningen av antalet statsbidragsberättigade elevveckor som en påtaglig risk för

att verksamheten på sikt måste skäras ned i stället för att vidareutvecklas på det sätt som en ambitiös skolledning eftersträvar och som skolans växande betydelse också kräver.

Sameutredningen har grundligt prövat de frågor som rör Samernas folkhögskolas framtid. Dess uppfattningar fick enhälligt stöd hos remissinstanserna. Mot den bakgrunden har vi funnit det nödvändigt att, trots att riksdagen i fjol gick emot vår inställning i fråga om regelsystemet, ändå ta upp det till ny prövning. Vi anser det helt rimligt att skolans styrelse själv får avgöra frågan om dimensioneringen av verksamheten.

De jämförelser som görs mellan Samernas folkhögskola och andra folkhögskolor när det gäller elevunderlaget är ofta alltför mekaniska. Det finns alla skäl att ta hänsyn till att skolan har en alldeles speciell prägel som skola just för samer, även om skolan står öppen också för andra. Det förhållandet att samernas andel i befolkningen inte är så stor påverkar givetvis elevrekryteringen.

De här skälen liksom bedömningen av skolan som en mötesplats för två olika kulturer, den samiska och den svenska, är enligt vår uppfattning tillräckliga för en ändring av det beslut som riksdagen fattade i fjol om dimensioneringen av verksamheten vid Samernas folkhögskola i Jokkmokk.

Därför yrkar jag, herr talman, bifall till den reservation beträffande det extra statsstödet till Samernas folkhögskola i Jokkmokk som fru Lantz har fogat till utbildningsutskottets betänkande.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag kommer att begränsa mig till att ta upp de punkter som de två föregående talarna särskilt har berört och avstå från att i övrigt redovisa utskottets betänkande.

I en reservation yrkar herr Jonsson i Alingsås på ytterligare 50 000 kr. till en verksamhet som utskottet tillstyrkte förra året och för sin del även i år anser vara utomordentligt betydelsefull, nämligen en försöksverksamhet med samordningstjänster inom vuxenutbildningen. Vi är inte beredda att tillstyrka en ökning av anslaget, helt enkelt därför att det är nödvändigt att göra prioriteringar. Så enkelt är det. Det förhåller sig inte på det sättet som herr Jonsson sade för en stund sedan, att vi har anslagit 500 000 kr. till undersysselsatta lärare. Det rör sig här inte om någon anslagsökning, utan genom att bemyndiga regeringen att använda en halv miljon för ändamålet kan man, om det skulle bli risk för arbetslöshet, minska minskningen av statens utgifter. Det är alltså inte fråga om ett nytt anslag eller en höjning. Enligt utskottets mening har det inte funnits någon möjlighet att öka anslaget på den punkten som herr Jonsson har talat om.

Vidare har herr Jonsson deklarerat sin tilltro till folkhögskolan inför framtiden, och jag delar hans uppfattning där. Jag saknar anledning att upprepa vad jag många gånger förut har sagt från kammarens talarstol. Vi får så småningom tillfälle till en samlad bedömning av folkhögskolans

situation i framtiden, när folkhögskoleutredningen är färdig med sitt arbete någon gång framemot jul.

Fru Marklund talar om Samernas folkhögskola och säger att det har beslutats en begränsning av antalet statsbidragsberättigade elevveckor. Det förhåller sig inte så. För Samernas folkhögskola gäller samma automatik i fråga om bidragsgivningen som alla andra folkhögskolor. Om elevantalet ökar så ökar också statsbidraget. Det som fru Marklund avser är det extra statsbidrag som utgår till Samernas folkhögskola och som kom till därför att medel från andra källor sinade. Det är detta extrabidrag som utskottet inte vill öka.

Jag vill starkt understryka, så att inget missförstånd skall råda på denna punkt, att det inte är fråga om att beröva Samernas folkhögskola något bidrag som andra skolor har och som den enligt vanliga regler är berättigad till. Vi har gjort den bedömningen att det inte finns anledning att ge ett större extrabidrag än det som utgår därför att detta bidrag är just en avlösning av ett bidrag som tidigare kom från annat håll.

Båda talarna uttryckte sin glädje över att utskottet, som de sade, äntligen har givit med sig och gått med på att det skall kunna göras en ökad insats för undervisningen i samiska. Inför utskottet har mycket starkt understrukits att eftersom eleverna är så få finns det risk för att undervisningen i samiska språket inte kan ske på ett tillfredsställande sätt. Om det är så kan utbildningsutskottet inte självt bedöma, utan det får i vanlig ordning avgöras av de myndigheter som har att bevaka detta. Men skulle det visa sig att det förhåller sig så som det har sagts, då bör man kunna hitta en form för att ge de tusenlappar extra som kan behövas för att undervisningen skall vara tillfredsställande.

Det är ett sådant bemyndigande som utskottet ber riksdagen lämna regeringen, som såvitt jag förstår i sin tur kommer att uppdra åt den myndighet, skolöverstyrelsen, som skall sköta det här att försöka hitta någon lösning. Vi är inte beredda att ta det förslag som finns i motionen, som kräver ett ändrat relationstal, utan tror att det kan finnas andra metoder. Det väsentliga är ju att de här ungdomarna får den språkundervisning på ett riktigt sätt som de naturligtvis är berättigade till.

Herr talman! Jag är tacksam för att det är så stor uppslutning bakom dessa väsentliga förslag från utbildningsutskottet, och jag noterar med tillfredsställelse att det endast är på dessa relativt små punkter som en reservation föreligger. Jag yrkar bifall, herr talman, till utbildningsutskottets hemställan.

Herr JONSSON i Alingsås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ordförande sade i sin inledning att det var fråga om att prioritera och att man därför inte kunde ställa dessa 50 000 kr. avseende samordningstjänster till förfogande. Låt mig bara säga att ämbetsverket, SÖ, har prioriterat denna verksamhet mycket starkt och sagt att det i ett känsligt uppbyggnadsskede är i stort behov av dessa pengar.

När det gäller det paradoxala i att ställa en halv miljon kronor ytterligare till förfogande till de lärare som inte kan få full sysselsättning, säger herr Alemyr att det inte är några nya, friska pengar utan det innebär att vi minskar minskningen något. Det tror jag är en riktig beskrivning. Men varför då inte låta en del av dessa medel slussas över för en anslagsförstärkning till samordningstjänster för studieförbunden och folkhögskolorna? Jag tror det vore en riktigare metod att använda pengarna där än att bara säga att man kan ta medel i anspråk för att betala de sysslösa timmarna.

Därför vidhåller jag yrkandet om bifall till reservationen 1.

Herr talman! I fråga om förstärkningen av språkundervisningen för samerna säger herr ordföranden i utbildningsutskottet, att det inte ges något otvetydigt bifall till förslaget att man skall få använda relationstalet 4,0. Det må vara hänt, men vi är väl ändå ense om att regeringen nu får bemyndigande att ge en förstärkning när det gäller undervisningen i samiska språk. Det råder inga delade meningar om behovet i det avseendet. En annan sak är att söka finna den form som är tillfredsställande för skolan. Jag har ingen anledning att försöka peka på hur den skall se ut. Det väsentliga är att förstärkningen kommer till stånd, och därom är utskottet ense.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att det handlar om det extra statsstödet; detta framgår både av yrkandet i den reservation som fru Lantz har fogat till betänkandet och av vad jag tidigare har sagt. En av de andra källor som har sinat och som herr Alemyr nu talar om är den från länsmyndigheterna. Det är just i sådana avseenden som de av mig påtalade alltför mekaniska jämförelserna görs mellan Samernas folkhögskola och andra folkhögskolor.

Dessutom, herr Alemyr, är oron hos skolans ledning påtaglig. Det kan man inte trolla bort genom mer eller mindre formella förklaringar om vad slags stöd det handlar om. Därför vidhåller jag mitt yrkande om bifall till reservationen 2.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Den oro som enligt vad fru Marklund säger är påtaglig hos skolans ledning har flera folkhögskolor i Sverige upplevt den senaste tiden. Samernas folkhögskola har för få elever för att man skall kunna få ut det maximala av statsbidraget i fråga om effektivitet, om uttrycket tillåts. Det är många folkhögskolor som har det problemet just nu. Om elevantalet ökar, kommer Samernas folkhögskola inte att behöva brottas med de svårigheter som fru Marklund nu talar om. Risken är att om man inför särskilda bidrag till en folkhögskola, så kan också andra komma och berättigat önska att få motsvarande extra bidrag.

Nu sitter en folkhögskoleutredning och arbetar med detta. Jag kan försäkra fru Marklund att vi mycket seriöst tränger in i frågorna för

att se – bl. a. därför att direktiven talar särskilt om rörelsefolkhögskolorna – hur dessa, ofta mycket små folkrörelsehögskolor skall kunna klara sig i framtiden. Det är självklart att Samernas folkhögskola är med i den bedömning av rörelsefolkhögskolornas allmänna situation som folkhögskoleutredningen håller på att göra.

Beträffande herr Jonsson i Alingsås är det säkert inte mycket som skiljer oss åt. Jag vill bara säga, när herr Jonsson tycker att man kan föra över medel från lärarlönepengarna till det anslag som vi har diskuterat i dag, att det inte är säkert att det blir några pengar över. Det beror ju på om det blir en sådan nedgång av elevantalet att risk för arbetslöshet uppstår. Många tecken tyder på att det håller på att vända i folkhögskolorna just nu, och om det gör det blir inga pengar lediga och då behöver inte heller någon halv miljon användas för att klara lärare från arbetslöshet.

Det går alltså inte att automatiskt flytta över pengar från det ena anslaget till det andra.

Om det visar sig att den verksamhet, för vilken herr Jonsson i Alingsås vill ha ytterligare 50 000 kr., efter ett par års funktion är tillfredsställande och ger bra resultat, då är jag övertygad om att det finns anledning att öka insatserna där. Men anslaget är bara ett år gammalt, och det är skäl att avvakta och se ett tag.

Dessutom hänvisar jag till att vi har att göra prioriteringar i ett mycket besvärligt och ansträngt budgetläge, och det är en sådan prioritering som utskottet har gjort den här gången.

Herr NORDSTRANDII (m):

Herr talman! Sedan budgetåret 1972/73 har undervisningen i svenska för invandrare i studieförbundsregi fått ske inom en totalram av 550 000 studietimmar per budgetår. Under budgetåret 1973/74 fick av totalramen 300 000 studietimmar disponeras för sådan undervisning som ges enligt lagen om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare och 250 000 timmar för övrig invandrarundervisning i svenska. Delramarna omdisponerades då kvoten för den lagbundna undervisningen inte kunde utnyttjas och behovet inom den s. k. fria kvoten var större än det timantal som först fick användas.

Innevarande budgetår, 1974/75, är läget ungefär detsamma som föregående budgetår, något som jag återkommer till.

Timtaket löper alltså risk att sprängas definitivt, och den ena delramen är dessutom felräknad – det har ju visat sig gång på gång nu.

Föredragande statsrådet – ja, det är väl utbildningsministern – har i årets budgetproposition inte dragit någon fullständig lärdom av tidigare utfall. Samma timtak och samma delramar föreslås på nytt, om också med möjlighet till omdisponering av delramarna och med antydning om att även totalramen skall kunna ändras. Det är dock helt otillfredsställande – timtak och delramar har, herr utbildningsminister, säkerligen tjänat ut. För utbildningsministern är det, som jag ser saken, bara att

förlika sig med detta ofrånkomliga faktum, motvilligt förmodligen, men ändå – kanske inte motvilligt. Det är måhända någon annan som hindrar.

Mot denna bakgrund är det utomordentligt tacknämligt att utskottet med anledning av motionen 544 har enats om att ge regeringen till känna att man förväntar att svenskundervisningen för invandrare jämställs med studieförbundens övriga cirkelverksamhet – när ytterligare erfarenheter vunnits och kostnaderna bättre kan överblickas, sägs det dessutom. Detta innebär, uttryckt på annat sätt, som jag fattar det att utskottet förordar timtakets och delramarnas försvinnande. Den ytterligare erfarenheten bör ha vunnits och kostnadsberäkningarna ha gjorts till nästa budgetproposition.

Utskottet omtalar i sitt betänkande att skolöverstyrelsen innevarande budgetår i skrivelse av den 13 december 1974, inkommen till utbildningsdepartementet jämnt en månad senare – ganska märklig postgång! – anmält att den lagbundna undervisningen totalt beräknas komma att disponera 285 000 timmar av de medgivna 300 000 och att på den s. k. fria kvoten bedöms ett behov av totalt 455 000 timmar.

Även i övrigt är skrivelsen ett intressant dokument. Skolöverstyrelsen inskärper med osedvanligt eftertryck att timbegränsningarna utgör ett hinder för många invandrare att få god undervisning eller kanske få undervisning över huvud taget. Det kan inte, understryks det, vara förenligt med den svenska synen på invandrarna och deras möjligheter att finna sig till rätta i Sverige att de utestängs från undervisning – och det sker faktiskt, det vet jag av erfarenhet från mitt studieförbund.

Studieförbunden bör alltså, menar skolöverstyrelsen, ges sådana resurser att de kan erbjuda invandrarna utbildning i den utsträckning man önskar och har behov av. Klämman i skolöverstyrelsens skrivelse är en hemställan om att ytterligare 200 000 timmar skall ställas till skolöverstyrelsens förfogande att under budgetåret 1974/75 fördelas till studiecirkelsverksamhet inom den s. k. fria kvoten, dvs. där timmarna nu behövs.

Nu kommer jag med en fråga, eftersom utbildningsministern är i kammaren: Vad har departementet företagit sig i anledning av skrivelsen? Ligger man på den fortfarande? Det förutser jag kanske.

Då jag för någon vecka sedan frågade mitt studieförbunds kansli om något möjligen förspotts blev svaret nej. Har något hänt, herr utbildningsminister, eller skall möjligen något hända? Budgetåret går väldigt snabbt mot sitt slut. Invandrarna väntar. När ges det ett positivt besked?

Fröken ROGESTAM (c):

Herr talman! Vuxenutbildningen har under senare år fått en utformning som innebär att den i högre grad riktar sig till de i utbildningshänseende sämst ställda, och det med all rätt. Det är i den riktningen den fortsatta satsningen på vuxenutbildningen måste gå, så att den stora gruppen människor med sex- eller sjuårig folkskola bakom sig ges möjlighet till utbildning. Antalet studerande inom de olika typerna av vuxenutbildning

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till vuxenut-
bildning*

har också under senare år ökat betydligt. Det är väsentligt att man på det sättet når ut till allt flera. Men fortfarande finns mycket att göra. Dit hör olika insatser för att nå de grupper i samhället som har den kortaste utbildningen och därmed ofta också den sämsta ställningen på arbetsmarknaden. Till dem hör bl. a. invandrarna.

Låt mig först, med anledning av den tidigare debatten här i kammaren, säga några ord om Samernas folkhögskola och de yrkanden som i några motioner har gjorts om bl. a. ändrade relationstal för undervisningen i samiska språk. Det är väsentligt att folkhögskolan på olika sätt får möjligheter att ge en kvalitativt bra undervisning i samiska språk, men enligt vår bedömning innebär de åtgärder som utskottet vill bemyndiga regeringen att vidta att man på ett enkelt och smidigt sätt ser till att de nödvändiga resurserna ställs till förfogande.

När det gäller den försöksverksamhet med samordningstjänster inom vuxenutbildningen som påbörjades innevarande budgetår anser vi det angeläget att den omfattning som verksamheten nu har får bibehållas. Jag vill påminna om att konstruktionen för de här tjänsterna är sådan att den innebär en omvandling av lärartimmar. Under innevarande år har dessutom ett speciellt anslag ställts till förfogande, och det föreslås också för nästa år. Med den skrivning utskottet har gjort bör det enligt vår uppfattning finnas möjlighet att bedriva den här verksamheten i önskvärd omfattning.

Betänkandet behandlar också anslagen till undervisning för invandrare i svenska språket. Den undervisningen är, som herr Nordstrandh tidigare redovisade, f. n. begränsad av en totalram på 550 000 studietimmar per budgetår. Justeringar av totalramen och inom ramen, mellan den lagstadgade och den fria kvoten, kan ske och har också skett under årens lopp.

Med anledning av en motion, väckt av mig, herr Nordstrandh och herr Molin, om att slopa totalramen säger utskottet att man inte nu är beredd till detta, men att man förväntar att svenskundervisningen för invandrare jämställs med studieförbundens övriga cirkelverksamhet, när ytterligare erfarenheter framkommit och man därmed kan överblicka kostnaderna bättre.

Utskottets skrivning innebär ett positivt och viktigt ställningstagande. Det finns – vilket inte minst invandrarutredningen har visat – stora behov av ytterligare utbildningsinsatser för invandrarna, både i deras eget hemspråk och i svenska språket. Skolöverstyrelsens skrivning, som herr Nordstrandh nämnde, visar på precis samma behov. Genom den lagstadgade rätten till utbildning i svenska har situationen för de invandrare som finns ute på arbetsmarknaden klart förbättrats. Men problemen för bl. a. de hemarbetande kvinnorna är fortfarande stora. De nås ofta inte av den språkundervisning som nu finns och riskerar därigenom att bli ännu mer isolerade.

Den begränsning som sedan några år gäller för invandrarundervisningen utgör ett hinder för många invandrare att få en god undervisning

eller kanske få undervisning över huvud taget. De timmar som studieförbunden fått sig tilldelade räcker inte till. Därför är det väsentligt att utskottets positiva uttalande så snart som möjligt ger resultat i form av att denna typ av undervisning jämföras med studieförbundens övriga cirkelverksamhet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan i dess helhet.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Herr talman! Samspelet mellan regering och riksdag i vårt land kommer till uttryck på många sätt. Riksdagen har bl. a. möjlighet att hos regeringen begära att den utför vissa av riksdagen beställda åtgärder. Vi anser det självklart att om riksdagen beställer en utredning eller ett förslag skall regeringen effektuera detta. Står dessutom en enig riksdag bakom beställningen är det ytterst förvånande om inte regeringen går riksdagen till mötes.

Riksdagen begärde 1973 ett handlingsprogram för svenskundervisning av icke förvärvsarbetande vuxna invandrare. Riksdagens beslut var enigt. När inget hände kom det en fråga i riksdagen. Ändå fick vi inte se något handlingsprogram. Det är märkligt att regeringen inte bryr sig om riksdagens beslut.

I år tas denna fråga åter upp i två motioner. I den ena motionen påpekas det märkliga i att ingenting hänt trots riksdagens beslut. Nu begär ett enigt utskott åter ett samlat handlingsprogram. Detta kan inte tolkas på annat sätt än att ett enigt utskott är missnöjt med regeringens handlande.

Ännu mer märklig är situationen nu då riksdagen fått en stor proposition om invandrapolitiken utan att frågan om svenskundervisning för icke anställda invandrare är löst.

Den uppkomna situationen är olustig. Så här kan det inte gå till. Jag förutsätter att riksdagen så snart som möjligt får det förslag som ett enigt utskott nu för andra gången begär.

Herr SÖRENSON (s):

Herr talman! I motion 832 yrkar vi att Göteborgs folkhögskola, som bedriver folkhögskoleundervisning i externat i form av ämneskurser under Nordiska folkhögskolan i Kungälv, skall få fortsätta sin verksamhet som självständig folkhögskoleenhet.

Skolan startade sin verksamhet redan på 1950-talet under namn av Göteborgs arbetarinstitut, men arbetar i nuvarande form sedan 1967, och har funnit goda arbetsformer anpassade till externatstrukturen i den stadsstruktur som Göteborg erbjuder. Lärarkåren kan den problematik som folkhögskolans anpassning till vuxenstudieteknik i dag erbjuder och har lyckats väl i sin strävan att tillgodose ett växande studiebehov vid sidan om andra utbud på området i Göteborg. Dess materiella resurser är väl tillgodosedda sedan drygt ett år tillbaka genom inflyttningen i nya lokaler

Onsdagen den
19 mars 1975

*Anslag till vuxenut-
bildning*

centralt i Göteborgs stadskärna.

Det växande vuxenstudiebehovet i Göteborg med omnejd har skolan mött genom att sträva efter rörlighet och anpassning av sitt utbud till den efterfrågan som finns. Förutom det traditionella mönstret med treåriga folkhögskolekurser om 36 studieveckor per år med drygt 100 deltagare varje år erbjuder skolan tvååriga fritidsledarkurser inom SULU efter deras normer med 50 å 60 elever i tvåårskurser. Det har visat sig att Göteborg som avnämare har stor glädje av de kurserna. Göteborgs kommun anställer för sina egna fritidsaktiviteter ungefär hälften av de kursdeltagare som utexamineras. Inte minst intressant är det utbud av kortkurser som sedan 1972 omfattar mer än 60 studiecirklar per år och som når omkring 600 vuxna elever. Till omfånget är skolan alltså dubbelt så stor som den moderenhet under vilken den arbetar, dvs. Nordiska folkhögskolan i Kungälv.

Skolan är alltså ett gott exempel för dem som har sitt hjärta hos folkhögskolan och som hoppas att den som form skall kunna anpassas till de krav ett förändrat samhälle ställer.

Göteborgs stadskontor, som deltar i skolans ekonomiska försörjning, har i sitt förord för att skolan skall få bli en självständig folkhögskoleenhet bl. a. pekat på det stora antalet sökande som måste avvisas på grund av platsbrist. Det är i regel mer än 2 å 3 sökande till varje folkhögskoleplats. Man pekar på det växande intresset för kortkurserna, folkhögskolans speciella karaktär med möjlighet för varje skola att själv besluta om undervisningsformer och innehåll och skolans värde som ett alternativ till gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen i Göteborg.

Varken arbetsutskott, säger Göteborgs stadskontor, eller lärare och elever biträder uppfattningen att fritidsledarutbildningen skulle kunna rymmas inom gymnasieskolan med samma eller bättre resultat än inom folkhögskolorna. Man framhåller fördelar med den nuvarande ordningen och crinrar om att SULU-utredningen hade flera skäl för sitt val av den här skolformen i Göteborg.

Sociala centralnämnden i Göteborg belyser också i sitt yttrande den direkta nytta man har av Göteborgs folkhögskolas verksamhet. Av de 34 elever som efter fritidsledarutbildning lämnade skolan våren 1972 har 24 personer anställts av föreningar och kommunala institutioner i Göteborg. Det årliga behovet av fritidsledare för nyanställning under de närmaste åren beräknar man för Göteborgs folkhögskola till omkring 25 personer.

I fråga om fritidsledarutbildningen säger man också att den lämpligast tillgodoses genom att folkhögskolan syns vara bäst ägnad att motsvara kraven på en angelägen fritidsledarutbildning. Denna uppfattning sägs också råda bl. a. inom Svenska kommunförbundet och flera stora ungdomsorganisationer. Som skäl anförs folkhögskolornas i förhållande till gymnasieskolan relativt stora möjligheter till rörlighet vid utformningen av studieplaner, folkhögskolornas efter många års samarbete naturliga

anknytningar till föreningsliv och berörda kommunala institutioner samt folkhögskolornas intresse för de för en positiv utveckling av fritidsverksamheten nödvändiga korttidskurserna.

Skolan har sedan flera år önskat bli en självständig enhet för att kunna förfoga över sin framtidsplanering. Skolans elever omfattar skolan med stort intresse och deltar i lärarnas försök att ordna en framtidsplanering inom skolans ram. Det är självklart att skolan under en annan skolenhet inte kan förfoga över sin framtidsplanering på det sätt som elever, lärare och skolledning önskar. Det är alltså på sitt sätt det väsentliga skälet till att skolan har begärt att få bli en självständig folkhögskoleenhet. Olyckligtvis har emellertid detta krav sammankopplats med en fusion mellan Nordiska folkhögskolan och Nordiska akademien, som skulle aktualisera ett omedelbart genomförande av den här skolans självständighet, eftersom i så fall Göteborgs folkhögskola skulle bli utan huvudman.

Det är alltså inte i första hand detta som är skälet till att skolan vill bli självständig utan skälet är – och jag tror att utskottet har förstått det – att skolan önskar förfoga över sin framtidsplanering och är beroende av att kunna göra detta för att kunna utvecklas på ett riktigt sätt.

När nu utskottet avvisar motionen gör man det på den grunden att det finns en sittande folkhögskoleutredning. Jag tar detta som ett tecken på att utskottet varit välvilligt inställt till motionens syfte och är berett att bortse från den koppling som gjorts till frågan om fusionen mellan Nordiska akademien och Nordiska folkhögskolan.

Jag vill till utskottets ordförande ställa frågan om det är rimligt att tänka sig att Göteborgs folkhögskola så snart utredningen framlagt sitt förslag skulle kunna bli en självständig skolenhet i Göteborg. I så fall skulle den, eftersom utredningen blir klar redan i år, kanske kunna tas med i nästa års finansbudget.

I detta anförande instämde herr Bergqvist (s).

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Det finns i vårt land ett antal s. k. dagfolkhögskolor av den typ som Göteborgs folkhögskola utgör. Flera av dem är mycket fina skolor, och Göteborgs folkhögskola tillhör utan tvivel dessa. Men i direktiven för folkhögskoleutredningen ingår att denna skall undersöka, om vi i fortsättningen skall ha denna typ av folkhögskolor eller inte, och utredningen skall följaktligen ta ställning till detta. För min egen del är jag mycket positiv till att man inom de större tätorterna har en folkhögskoletyp som arbetar på ett annat sätt än de traditionella folkhögskolorna gör. Jag tror därför att det finns anledning för göteborgarna att vara ganska optimistiska, men det finns också skäl att samtidigt bedöma tidigare ansökningar i samma riktning från Eskilstuna, Nyköping och andra kommuner där folkhögskolor av exakt samma slag arbetar. Alla dessa folkhögskolor utför, herr talman, ett mycket fint arbete bland människor som behöver denna typ av utbildning. Jag svarar gärna på

den ställda frågan och vill säga att man i Göteborg kan vara ganska förhoppningsfull i avvaktan på det betänkande som folkhögskolcutredningen kommer att lägga fram någon gång framemot jul.

Herr SÖRENSON (s):

Herr talman! Jag är glad för det lämnade svaret, särskilt som jag har sett i papperen att herr Alemyr i egenskap av utredningsman också tidigare har uttalat sig positivt om skolan. Jag vet också att skolöverstyrelsen har uttalat sig positivt, inte bara i samband med frågan att Göteborgs folkhögskola skulle bli utan huvudman när Nordiska akademien och Nordiska folkhögskolan slås samman.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

M o m. 1 - 4

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Jonsson i Alingsås i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 6 o c h 7

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 3 mom. 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fru Lantz.

- Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292

Nej - 12

Avstår - 4

M o m. 9 - 13

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 4-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av det på föredragningslistan återstående ärendet till morgondagens sammanträde.

§ 8 Kammaren åtskildes kl. 23.24.

In fidem

BENGT LAMBE

/Solveig Gemert

Nr 41

Onsdagen den
19 mars 1975

---

*Anslag till vuxenut-
bildning*